

Naplňování potřeb náhradních rodin v procesu doprovázení klíčovým pracovníkem

Michaela Slavíková

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Michaela Slavíková**
Osobní číslo: **H12267**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Naplňování potřeb náhradních rodin v procesu doprovázení klíčovým pracovníkem**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti náhradní rodinné péče, forem náhradní péče a základních potřeb náhradních rodin.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaného rozhovoru.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ARCHER, Caroline a Zdeněk MATĚJČEK. Dítě v náhradní rodině. Vyd. 1. Překlad Petra Vičková. Praha: Portál, 2001, 119 s. ISBN 80-717-8578-4.

MATĚJČEK, Zdeněk. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 183 p. ISBN 80-717-8304-8.

MATĚJČEK, Zdeněk. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994, 98 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-852-8283-6.

SCHOOLEROVÁ, Jayne E. Adopce: vztah založený na slibu: užitečné rady a prostředky pro adoptivní rodiče a pěstouny. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2002, 217 s. ISBN 80-725-5066-7.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Eva Šalenová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

23. ledna 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2015

Ve Zlíně dne 23. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně27.4.2015

.....*Slavík*.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce v teoretické části specifikuje formy náhradní péče, především formy náhradní rodinné péče. Charakterizuje základní potřeby dospělých i dětí v životě v náhradní rodině. V praktické části předkládá údaje zjištěné kvalitativním výzkumem. Jde o potřeby náhradních rodin při přijetí dítěte do pěstounské péče, potřeby při procesu doprovázení, a to jak potřeby materiální, tak duševní.

Klíčová slova:

Náhradní rodinná péče, pečující osoba, svěřené dítě, potřeby rodiny, potřeby pečující osoby, potřeby svěřené osoby, materiální potřeby, duševní potřeby.

ABSTRACT

Bachelor thesis in theoretical part specifies forms of alternative care, first of all forms of foster care. It characterizes the basic needs adults and children in their lives in a foster family. The practical part presents data collected qualitative research. It is about the foster family's necessary in adoption of a child in foster care, the needs of the process accompaniment, both need for material and mental.

Keywords:

Foster care, caregiver, foster child, family needs, needs caregiver needs a person entrusted, material needs, spiritual needs.

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce paní Mgr. Evě Šalenové za přístup a metodickou pomoc, kterou mi poskytla v průběhu zpracování bakalářské práce.

Poděkovat bych chtěla také mé rodině za podporu a trpělivost, kterou mi po celou dobu studia a zpracovávání bakalářské práce poskytovali.

Také děkuji pěstounským rodinám, které byly ochotny věnovat mně svůj čas a přispěly tak ke zpracování této práce.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Naplnění potřeb pěstounských rodin v procesu doprovázení klíčovým pracovníkem“ zpracovala sama a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 MODERNÍ HISTRIE A SOUČASNOST NÁHRADNÍ PÉČE.....	13
1.1 ÚSTAVNÍ PÉČE.....	15
1.1.1 Hostitelská péče	16
1.2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	17
2 FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE	18
2.1 SVĚŘENÍ DÍTĚTE DO PÉČE JINÉ FYZICKÉ OSOBY NEŽ RODIČE.....	18
2.2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE	19
2.2.1 Klasická (dlouhodobá) pěstounská péče	19
2.2.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu.....	20
2.3 PORUČENSKÁ PÉČE.....	21
2.4 OSVOJENÍ.....	21
2.4.1 Mezinárodní osvojení.....	22
3 ZÁKLADNÍ POTŘEBY NÁHRADNÍ RODINY.....	24
3.1 PORADENSTVÍ	24
3.2 IDENTITA SVĚŘENÉHO DÍTĚTE	25
3.3 KONTAKT S BIOLOGICKOU RODINOU	26
3.4 SPECIFICKÉ PORUCHY CHOVÁNÍ	27
3.5 SPECIFICKÉ PORUCHY UČENÍ	28
3.6 RESPITNÍ PÉČE.....	28
3.7 SDÍLENÍ ZKUŠENOSTÍ.....	29
II PRAKTICKÁ ČÁST	30
4 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	31
5 DESIGN VÝZKUMU.....	32
5.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	32
5.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	32
5.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	33
5.4 POJETÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	34
5.5 TECHNIKA SBĚRU DAT	35
5.6 METODY ANALÝZY DAT	35
6 ANALÝZA DAT.....	37
6.1 ZAČÁTKY JSOU NEJTĚŽŠÍ.....	37
6.2 NÁS SE TO NETÝKÁ!	39
6.3 JAK TO MÁME ZVLÁDNOUT?	41
6.4 JDE TO LÉPE?.....	44
6.5 PRÁVO NA VÍCE INFORMACÍ.....	45
7 INTERPRETACE A ZÁVĚREČNÁ DISKUZE.....	47
ZÁVĚR	52
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	53

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	56
SEZNAM PŘÍLOH.....	58

ÚVOD

Téma „Naplnění potřeb náhradních rodin v procesu doprovázení klíčovým pracovníkem“ si autorka zvolila z toho důvodu, že pracuje v organizaci, která se doprovázením pěstounských rodin zabývá. Při své práci se setkává s náhradními rodinami, jejich radostmi, starostmi i potřebami, které z náhradního rodičovství vyplývají. Při poradách s odbornými pracovníky, kteří náhradní rodiny doprovázejí, stále častěji zjišťuje, že náhradní rodiny, především v příbuzenské formě náhradní péče, často nejsou dostatečně připraveny na poskytování této péče. Z toho vznikají různé problémy a potřeby, které je třeba co nejdříve odhalit a začít řešit.

V teoretické části bakalářské práce se autorka pokusí přiblížit moderní historii a současnost náhradní péče, dále potom specifikovat formy náhradní péče, a to především formy náhradní rodinné péče, které se chce nejvíce věnovat. Třetí kapitolou se pokusí přiblížit základní potřeby náhradních rodin. V praktické části se na základě rozhovorů autorka pokusí zjistit reálné potřeby náhradních rodin při přijetí dítěte do pěstounské péče, jejich potřeby při procesu doprovázení, a to jak materiální, tak duševní. Jedním z cílů bakalářské práce bude zjistit, do jaké míry jsou tyto potřeby naplněny.

Téma náhradní výchovy, především náhradní rodinné výchovy, je stále více aktuální. K 1. 1. 2013, novelou zákona č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí, dostaly pečující osoby určitá práva, ale i povinnosti. Do náhradní rodinné péče přicházejí děti s různými problémy, které si přinášejí z biologických rodin nebo ústavní péče. Při adaptaci svěřeného dítěte v náhradní rodinné péči hraje velkou roli opora pěstounů a pomoc doprovázející organizace. Klíčový pracovník doprovázející organizace musí často řešit výchovné problémy i vývojové poruchy, které lze napravit až v delším časovém horizontu. Tyto problémy a potřeby je třeba včas zachytit a začít řešit.

„Nebojme se přijmout své náhradní rodičovství! Slovo náhradní tu neznamena nic podřadného, naopak znamená pomoc dítěti tam, kde je jí nejvíce potřeba. Důraz je na slovu „rodičovství“. To je skutečné a pravé, jestliže jsme jednou dítě za své přijali – a jestliže jsme je přijali takovým, jaké je, tj. bez předsudků a bez podmínek.“ (Matějček, Dytrych, 1997, cit. podle Středisko náhradní péče, s. 1)

Proto by tato bakalářská práce mohla sloužit nejen pečujícím osobám, které by na sdílení zkušeností jiných pečujících osob mohly včas rozeznat a pojmenovat své pro-

blémy, ale také klíčovým pracovníkům doprovázejících organizací, kterým by mohla být návodem, jak svou práci stále více zefektivňovat a zkvalitňovat, a na kterou sféru potřeb se nejvíce zaměřit.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 MODERNÍ HISTRIE A SOUČASNOST NÁHRADNÍ PÉČE

Náhradní péče má velmi bohatou a dlouhou historii, a to i u nás. Za náhradní výchovnou péči můžeme považovat zřizování prvních nalezinců a sirotčinců po třicetileté válce, kdy v jejím důsledku přibýlo opuštěných dětí. Úmrtnost a nemocnost v těchto zařízeních byla vysoká z důvodu špatné hygieny a nedostatku lékařské péče.

Dalším významným pojetím sociální péče byl zvláštní chudinský zákon z roku 1868, který měl zajišťovat péči potřebným, a to bez ohledu na věk. Nahradil péči církevních (farních) ústavů a byl na svou dobu pokrokový a úspěšný (Matějček a kol., 1999, s. 28).

Ještě do první světové války je zaznamenán pokrok v náhradní péči, kdy Zemský výbor v Čechách zřídil zemský sirotčí fond, který poskytoval pečujícím osobám příspěvky na péči o cizí děti. Oficiální základ sociální péče o děti v té době tvořily postupně vytvářené okresní komise péče o mládež (Matějček a kol., 1999, s. 28).

Dle Matějčka (1999, s. 29 – 30) se v období první republiky pěstounská péče dělila na čtyři typy:

Pěstounská péče „nalezenecká“ byla určena dětem z nalezinců a sirotčinců. Dítě už nebylo svěřováno do pěstounské péče za úplatu jen ženě, ale obvykle manželům, kde pobývalo až do dosažení určitého věku, pak se vracelo zpět do ústavu – v pražském nalezinci to bylo po dovršení 10 let, později po dovršení 16 let. Dozor nad pěstounskou péčí zajišťoval ústav s tzv. ústavním poručenstvím.

Pěstounská péče řízená a kontrolovaná Okresními péčemi o mládež. Tento typ pěstounské péče také navazoval na péči z dob Rakouska-Uherska. Na základě zákona o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských vydané roku 1921 vyhledávali sociální pracovníci pěstouny mravně bezúhonné, mladšího věku, v dobrém zdravotním a psychologickém stavu, trvalým bydlištěm, stálým zaměstnáním a schopností zajistit dítěti řádnou výchovu.

Pěstounská péče v tzv. rodinných koloniích. Vznikla na Moravě a rozšířila se do Čech. Zakládaly se rodinné kolonie na území sousedních obcí a měst, které byly tvořeny 15 až 20 rodinami. Protože byly rodinné kolonie v úzké lokalitě, bylo pro sociální pracovníky snazší je kontaktovat a pomáhat jim.

Pěstounská péče na základě soukromé dohody mezi rodiči dítěte a pěstouny (bez soudního jednání). Tato forma pěstounské péče se postupně přeměňovala na svěřování dětí

do péče příbuzným. Je to jediný typ pěstounské péče z období první republiky, který přetrval až do sedmdesátých let.

Po druhé světové válce se dobře rozvinutý systém náhradní péče radikálně změnil. Utrpěl značnou újmu, kdy naděje na pokračování a rozvoj systému péče o děti se zhroutily. Systém byl v roce 1950 zlikvidován, vyjma příbuzenské pěstounské péče. K jeho obnovení došlo až za 23 let (Matějček a kol., 1999, s. 30). Přínosem pro náhradní péči bylo na konci 70. let založení první SOS dětské vesničky, která byla novou alternativou v ústavní péči. Zlepšení situace v péči o opuštěné děti vyvrcholila přijetím zákona o pěstounské péči v roce 1973.

V současné době je náhradní péče rozdělena na péči ústavní a péči rodinnou. Povinnosti hájit zájmy dítěte jsou uloženy mnoha subjektům, a to přímo (povinnost pomoci) nebo nepřímo (povinnost hlásit). Patří mezi ně:

Ministerstva – osudy ohrožených dětí řeší 5 ministerstev a další dva rezorty. Každý z rezortů má na starosti jiné institut a formy náhradní péče.

Soudy – speciální postavení v ochraně práv dítěte mají soudy. Soudy rozhodují o zvolené formě náhradní péče na základě návrhů stanovených subjektů. Některé kompetence patří výlučně soudu, a to např. zbavení rodičovské kompetence.

Orgány sociálně-právní ochrany dětí (v praxi se můžeme setkat s výrazem OSPOD) – tvoří obecní úřady s rozšířenou působností, obecní úřady, krajské úřady, MPSV, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí (Bubleová et al., 2011, s. 15 – 31).

Práva, potřeby, metody a postupy řešení situací ohrožených dětí jsou zakotveny v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o SPO“), v zákoně o rodině, který byl zrušen a od 1. 1. 2014 nahrazen zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“) a potom také zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů (dále jen „zákon o ústavní výchově“) a další právní předpisy, které upravují ostatní oblasti náhradní péče (např. státní příspěvky, sociální zabezpečení, občanský soudní řád).

1.1 Ústavní péče

„Ústavní výchova je výchovné opatření, které soud nařídí, jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě, nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit.“ (Bubleová et al., 2011, s. 55)

Je přirozené, že se o děti starají rodiče. Jsou však případy, kdy z nejrůznějších důvodů se o děti neumějí nebo nechtějí starat. Taková rodina potom není schopna plnit své základní rodičovské role a zabezpečit správné výchovné prostředí. Tyto děti jsou potom označovány za sociálně osiřelé. O skutečné sirotky se většinou postará širší příbuzenstvo, zatímco o sociálně osiřelé děti se musí postarat stát. Úlohu rodiny k zabezpečení výchovy dítěte tak převezme náhradní výchovná péče.

Před vyjádřením soudu, který pro dítě nařídí ústavní výchovu, je tento povinen prozkoumat, zda není možné dítě umístit do náhradní rodinné péče nebo do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Tyto mají přednost před ústavní péčí. Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, v nichž je prováděn výkon ústavní výchovy, slouží pro poskytnutí okamžitého umístění dítěte v případě krize. Do zařízení je dítě svěřováno soudem nebo rodičem. Zařízení nespádají pod žádný rezort (Bubleová et al., 2011, s. 55).

Dle Bubleové et al. (2011, s. 55 – 57) jednotlivé typy zařízení v České republice vykonávající ústavní výchovu, spadají pod různé rezorty s odlišnými právy, financováním a požadavky na výkon:

Kojenecký ústav a dětský domov pro děti do tří let věku – spadá pod ministerstvo zdravotnictví a upravuje ho zákon o péči a zdraví lidu. Zdravotnické zařízení, které pečuje o děti do tří let věku.

Diagnostický ústav – spadá pod rezort MŠMT, upravovaný zákonem o výkonu ústavní výchovy a zákonem o školských zařízeních. Děti v něm pobývají zpravidla 8 týdnů. Poté jsou dle zdravotního stavu umísťovány do dětských domovů, dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů.

Dětský domov – spadá pod rezort MŠMT, upravovaný zákonem o výkonu ústavní výchovy a zákonem o školských zařízeních. Do dětských domovů jsou umísťovány děti bez závažných poruch chování ve věku od 3 do 18 let, respektive 26 let při přípravě na budoucí

povolání. Děti se vzdělávají ve školách mimo dětský domov. Také jsou zde umístovány matky s dětmi.

Dětský domov se školou - spadá pod rezort MŠMT, upravovaný zákonem o výkonu ústavní výchovy a zákonem o školských zařízeních. Do dětských domovů se školou jsou umístovány děti se závažnými poruchami chování, děti vyžadující léčebnou péči nebo s nařízenou ochrannou výchovou ve věku od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Děti jsou vzdělávány ve škole, která je součástí dětského domova.

Výchovný ústav - spadá pod rezort MŠMT, upravovaný zákonem o výkonu ústavní výchovy a zákonem o školských zařízeních. Do výchovných ústavů jsou umístovány děti se závažnými poruchami chování starší 15 let, výjimečně starší 12 let, se závažnými poruchami chování, přes které nemůžou být umístněny do dětského domova se školou. Výchovné ústavy se dělí na ústavy s nařízenou ústavní výchovou a ústavy s uloženou ochrannou výchovou.

Domov pro osoby se zdravotním postižením – spadá pod rezort MPSV a upravuje ho zákon o sociálních službách. Do těchto domovů jsou umístovány děti s handicapem vyžadujícím zvláštní odbornou pomoc.

Ústavní výchova by měla být i nadále zachována, ale pouze jako krajní a nevyhnutelné řešení v případech, kdy se pro dítě nepodaří najít vhodnou náhradní rodinu nebo pro dítě není vhodná.

1.1.1 Hostitelská péče

Hostitelská péče je formou pomoci dětem z ústavní péče, ale nejedná se o náhradní rodinnou péči. Do hostitelské péče směřují děti především starší, různého etnika, sourozenecké skupiny apod.

Blahutová a Zezulová (2011, s. 11) na základě praxe vymezili hostitelskou péči jako dlouhodobý a opakující se kontakt dítěte z ústavu s osobou (osobami), kteří nejsou jeho příbuznými. Do hostitelské péče jsou umístovány děti, které mají nižší šance na pěstounskou péči, např. děti různého etnika, velké sourozenecké skupiny, děti staršího věku apod. Účelem této péče je dítěti poskytnout možnost zažít fungování běžné rodiny a také možnost navázat citový vztah.

Pro hostitelskou péči žádné podmínky pro žadatele zákon neurčuje, upravuje ji zákon o SPO od 1. 4. 2000. Ideální stav je, když hostitelská péče přeroste v péči pěstounskou.

1.2 Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinná péče je péče, při které je dítě vychovááno jinou osobou než svými biologickými rodiči, tj. „náhradními rodiči“, v jejich rodinách.

Náhradní rodinná péče zahrnuje všechny mimo ústavní formy péče a řeší případy dětí (sirotků), které přišly z důvodu úmrtí o jednoho nebo oba rodiče, ale také případy tzv. sociálně osiřelých dětí. Náhradní rodinná péče má ve většině případů přednost před ústavní výchovou. Skutečně osiřelých dětí je daleko méně než sociálních sirotků. V obou případech se o většinu postará širší rodina. Pro zbytek se hledá rodina náhradní. V případě, že se nepodaří zajistit náhradní rodinnou péči, je dítě zařazeno do ústavní péče.

Cílem náhradní rodinné péče je tedy zajistit pro opuštěné dítě vhodné prostředí, které se nejvíce podobá vlastní rodině. Tím může být rodina adoptivní nebo pěstounská. Na rozdíl od osvojení nedochází při pěstounské péči k začlenění do náhradní rodiny. Vazby dítě k biologické rodině zůstávají a jsou podporovány. Účelem je poskytnout přechodnou nebo dlouhodobou péči dětem, které se ocitají bez rodinného zázemí.

Mezi formy náhradní rodinné péče patří:

svěření do péče jiné fyzické osoby než rodiče

osvojení

pěstounská péče

pěstounská péče na přechodnou dobu

poručenství

Formy náhradní rodinné péče podrobněji rozepisujeme v následující kapitole.

2 FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

„Není žádný hlas krve. Dítě přijímá za matku tu osobu, která se k němu mateřsky chová, a nikoliv jen tu, která je porodila. Adoptivní rodiče, pěstouni či jiní vychovatelé dítěte v náhradní rodinné péči jsou psychologicky pravými rodiči, jestliže skutečně dítě za své přijímají!“ (Matějček, 1986, cit. podle Středisko náhradní péče, s. 1)

Mezi laickou veřejností je mnoho lidí, kteří se s touto problematikou nesetkali, a nedovedou rozlišit formy náhradní péče. Pro mnohé z nich se náhradní péče rovná pěstounská péče nebo dětský domov.

Náhradní péče je upravena občanským zákoníkem a zákonem o SPO, kterou lze definovat jako vícero dočasných opatření v případech, kdy se rodiče z různých důvodů nechtějí nebo nemohou o nezletilé dítě postarat.

2.1 Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče

Dle §953 až §956 občanského zákoníku, vyžaduje-li to zájem dítěte, může soud svěřit dítě do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, jestliže tato osoba poskytuje záruku jeho řádné výchovy a se svěřením dítěte do osobní péče souhlasí. Toto svěření do péče nenahrazuje pěstounskou péči ani péči, která musí předcházet osvojení. Má ale přednost před ústavní péčí. Při výběru vhodné osoby dá soud přednost zpravidla příbuznému dítěte. Jeho účelem je zajištění osobní péče o nezletilé dítě osobou odlišnou od jeho vlastních rodičů, a to po dobu, po kterou o dítě nemůže pečovat žádný z rodičů osobně. Pečujícím osobám je vždy rozhodnutím soudu vymezen rozsah práv a povinností k dítěti. Zpravidla se jedná o právo a povinnost zajistit péči o dítě a zastupovat je v běžných záležitostech. Na rozdíl od pěstounské péče není tato forma náhradní péče finančně odměněna státem. Není-li soudem rozhodnuto jinak, zůstává rodičům dítěte zachována rodičovská zodpovědnost, rodiče jsou nadále zákonnými zástupci dítěte a mají povinnost hradit k rukám osoby, do jejíž péče bylo dítě svěřeno, výživné na dítě. Do této formy náhradní péče nelze svěřit dítě rodičů, kterým není možné stanovit vyživovací povinnost. Dítě je možno svěřit i do společné výchovy manželů. Jelikož rozvodem manželství společná výchova manželů zaniká, musí rozvodu manželství předcházet nová úprava práv a povinností manželů k dítěti. Zemře-li jeden z manželů, zůstává dítě ve výchově druhé manželky. Do výchovy jen jednoho manžela je možno dítě svěřit pouze se souhlasem druhého manžela.

Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče může zaniknout, dovrší-li svěřené dítě zletilosti, rozhodnutím soudu, kdy péče o svěřené dítě není ze strany fyzické osoby řádná nebo v případě, že dítě vrací zpět do péče svých rodičů.

2.2 Pěstounská péče

Děti, o které není řádně pečováno, jejich výchova je zanedbávána nebo zažily odmítnutí vlastních rodičů, jsou svěřovány do pěstounské péče. Při péči o ně se musí počítat, že si často prošly ústavní výchovou nebo smutnými zkušenostmi, které se mohou projevit i v nové rodině. Tyto děti víc než ostatní potřebují zajistit láskyplný domov, podporu, pomoc a sdílení obyčejných životních situací. Pokud jsou tomu uzpůsobeny možnosti a podmínky biologických rodičů je cílem pěstounské péče návrat dítěte do své biologické rodiny. Zvláštní formou pěstounské péče je příbuzenská pěstounská péče, kdy pěstouny jsou stanoveni příbuzní dítěte, např. prarodiče, sourozenci, strýc, teta nebo jiní vzdálenější příbuzní.

Jinou formou pěstounské péče je tzv. „předpěstounská péče“. Do této péče jsou svěřovány děti, které byly rozhodnutím soudu svěřeny do ústavní výchovy, do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo do pěstounské péče na přechodnou dobu. Děti jsou svěřovány do péče osobě, která má zájem stát se pěstounem.

2.2.1 Klasická (dlouhodobá) pěstounská péče

Do pěstounské péče je na základě rozhodnutí soudu svěřeno nezletilé dítě, které nemůže vyrůstat ve své biologické rodině, ale není právně volné. Přednost se dává osobě blízké nebo osobě příbuzné dítěti, před jinou osobou. Nezletilé dítě může být svěřeno do pěstounské péče jak jednotlivci, tak manželskému páru nebo může být pěstounská péče vykonávána v zařízení pro výkon pěstounské péče. Na základě toho rozlišujeme individuální pěstounskou péči a skupinovou pěstounskou péči. Individuální pěstounská péče je vykonávána v běžných rodinách. Skupinová pěstounská péče je vykonávána v zařízeních pro výkon pěstounské péče, což jsou velké pěstounské rodiny nebo v SOS dětských vesničkách. Pěstoun není zákonným zástupcem dítěte, nemá k němu vyživovací povinnost. Může jej zastupovat jen v běžných záležitostech, při zastupování v mimořádných záležitostech (např. výběr střední školy, vyřízení osobních dokladů apod.) musí žádat souhlas zá-

konného zástupce, případně soud. Dítě v pěstounské péči má právo na styk s biologickou rodinou, který je pěstoun povinen podporovat. Dítě je do pěstounské péče svěřeno vždy na neznámo dlouhou dobu, protože návrat do původní rodiny nemusí být možný v dohledné době. Pěstounská péče z pohledu dítěte končí zletilostí dítěte.

Pěstouni jsou za výkon pěstounské péče od státu přes úřady práce finančně podporováni. Náleží jim odměna pěstouna, příspěvek na úhradu potřeb dítěte, příspěvek při převzetí dítěte apod. Na základě novely zákona o SPO mají pěstouni povinnost uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče. Tato dohoda upravuje práva a povinnosti pěstounů dle konkrétních potřeb svěřeného dítěte i celé rodiny. Dohodu mohou pěstouni uzavřít s obecním úřadem, s obecním úřadem obce s rozšířenou působností, s krajským úřadem nebo pověřenou osobou. Doprovázející organizace by měla být pěstounovi nápomocna při jeho cestě pěstounskou péčí prostřednictvím poskytovaných služeb. Pěstouni často vidí v uzavření dohody o výkonu pěstounské péče řadu komplikací. Dohoda jim z jejich pohledu ukládá mnoho nových povinností, o jejichž smyslu pochybují. Jsou to především pěstouni z příbuzenské pěstounské péče, kteří pečují o svěřené dítě již řadu let a najednou se mají vzdělávat ve výchově dítěte.

2.2.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu je v českém právním řádu zakotvena již od roku 2006. Až s novelou zákona o SPO od 1. 1. 2013 došlo v praxi k rozvoji této formy náhradní rodinné péče stanovením jasných podmínek pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu. Jedná se o dočasný pobyt dítěte v rodině pěstounů, kdy se poskytuje čas rodičům, aby si mohli upravit své podmínky a možnosti tak, aby se dítě mohlo vrátit zpět do své biologické rodiny nebo se pro něj našla jiná, vhodná náhradní rodina (klasická pěstounská péče) nebo byla vyřízena jiná forma náhradní rodinné péče (osvojení). Jedná se tak o krizovou a přechodnou možnost, kdy dítě může v náhradní rodině pobývat maximálně jeden rok, ale vyhne se tak ústavnímu zařízení.

Pěstounská péče na přechodnou dobu je určena dětem, jejichž rodič se z dočasných závažných důvodů nemůže o dítě postarat nebo čeká-li se na pravomocné rozhodnutí soudu o nezájmu rodičů nebo na uplynutí doby pro osvojení.

Na rozdíl od běžných pěstounů museli pěstouni na přechodnou dobu, tzv. „profesionální pěstouni“, projít náročnější přípravou a jsou zařazeni do evidence osob pro výkon této formy náhradní rodinné péče. Pěstoun pobírá od státu finanční odměnu i v případě, že čeká na svěřením dítěte do péče.

2.3 Poručenská péče

Pokud žádný z rodičů nemá ke svému dítěti v plném rozsahu rodičovskou zodpovědnost, tzn. pokud rodiče zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti nebo jim byl pozastaven výkon rodičovské zodpovědnosti, ustanoví soud dítěti poručníka. Z těchto důvodů se poručníkem může stát i pěstoun, který měl dítě v pěstounské péči. Poručníkem může být také někdo z příbuzných dítěte nebo osob blízkých, a to jak jednotlivec, tak manželé. V případě, že nebude poručníkem stanovena fyzická osoba, nastupuje jako poručník orgán sociálně právní ochrany dětí. Poručník nezletilé dítě vychovává, zastupuje a spravuje jeho majetek. Rozlišujeme dva druhy poručenství, tj. kdy se poručník o dítě osobně stará nebo nestará. Pokud poručník o dítě osobně pečuje, má nárok na hmotné zabezpečení dávkami, a to za stejných podmínek jako pěstoun a svěřené dítě v pěstounské péči a také uzavírá dohodu o výkonu pěstounské péče. Poručník se stává zákonným zástupcem dítěte, ale nevzniká mezi nimi takový vztah jako mezi dítětem a biologickým rodičem ani vyživovací povinnost vůči dítěti. Poručník je povinen jednou za rok poskytnout soudu zprávu o aktuální situaci dítěte. Soud dohlíží především na správu majetku dítěte.

Soud může ukončit poručenství z důvodu vlastního rozhodnutí poručníka, nezpůsobilosti poručníka pro výkon poručenství nebo z důvodu porušování povinností poručníka vůči dítěti. V případě rozvodu manželství, ve kterém poručenství vykonávají oba manželé, rozhoduje soud vždy v zájmu dítěte, zda budou poručníky i nadále oba rozvedení manželé či nikoliv.

2.4 Osvojení

Osvojení neboli adopce je další z forem náhradní rodinné péče. Osvojením jednotlivci nebo manželské páry přijímají za své nezletilé dítě, které je právně volné. Osvojením vzniká mezi dítětem a osvojitelem takový vztah, jako mezi rodičem a vlastním dítětem, se

všemi právy a povinnostmi, které k původní rodině osvojením zanikají. Osvojitelé jsou zapsáni do rodného listu dítěte jako rodiče. Dítě také získává příjmení nových rodičů a příbuzenské vztahy v rodině se řídí dle zákona. Osvojením sice zanikají všechna práva a povinnosti k původní rodině, ale neznamená to, že by dítě ztratilo svou historii. Při podporování sebedůvěry osvojeného dítěte je nutné přihlížet ke kořenům, původu a identitě osvojeného dítěte a nepotlačovat je, naopak je využívat k propojení s životem v osvojitelské rodině. Při osvojení se musí vždy přihlížet k zájmům dítěte.

Zájemci o osvojení jsou prověřováni a blíže seznamováni se specifikami náhradní rodinné péče jen v případě, že procesu osvojení předchází proces zprostředkování náhradní rodinné péče. Pokud zprostředkování osvojení není, podává budoucí osvojitel přímo návrh na osvojení konkrétního dítěte k soudu. K osvojení nezletilého dítěte je třeba souhlas zákonného zástupce osvojovaného dítěte a také, pokud dítě dosáhlo věku dvanácti let, souhlas osvojovaného dítěte. U dítěte mladšího dvanácti let dává souhlas také opatrovník dítěte a soud by měl přihlížet ke stanovisku nezletilého dítěte. Dle novely občanského zákoníku lze osvojit jak nezletilé dítě, tak zletilou osobu. Osvojení zletilé osoby nesmí být v rozporu s dobrými mravy. Mezi osvojitelem a osvojencem nesmí být menší věkový rozdíl než šestnáct let. V případě zájmu dítěte a souhlasu opatrovníka může soud výjimečně uznat i menší věkový rozdíl.

Současná úprava občanského zákoníku nezná dřívější rozdělení osvojení na zrušitelné a nezrušitelné. Osvojení může zrušit soud pouze z mimořádných a závažných důvodů. Pokud nebylo osvojení uskutečněno v rozporu se zákonem, nelze osvojení zrušit po uplynutí tří let od rozhodnutí o osvojení. Návrh na toto zrušení může podat jak osvojitel, tak osvojenc. Po zrušení osvojení vznikají vzájemná práva a povinnosti k původní, biologické, rodině. Dítě přijímá zpět své dřívější příjmení.

Podle zákona jsou osvojitelé povinni informovat osvojené dítě o skutečnosti osvojení. Lhůta podání této informace je nejpozději do zahájení školní docházky osvojeného dítěte.

2.4.1 Mezinárodní osvojení

Mezinárodní osvojení je osvojení dětí do ciziny nebo z ciziny za předpokladu, že tato varianta je pro dítě ta nejvhodnější. Podmínky tohoto osvojení jsou upraveny v Úmluvě o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, které v České republice vstoupily

v platnost v roce 2000. Mezinárodní osvojení zprostředkovává a zajišťuje Úřad pro mezinárodní ochranu dětí v Brně.

3 ZÁKLADNÍ POTŘEBY NÁHRADNÍ RODINY

Na otázku: „Co potřebuje dítě v náhradní rodině nejvíce?“, je dle Matějčka (1994, s. 9) odpověď složitá i jednoduchá zároveň. Je to mnoho věcí, ale ze všeho nejvíce snad jistota ve vztazích ke svým lidem.

Pro zdravý a šťastný vývoj dítěte je určitě nejlepší, vyrůstá-li v biologické rodině. Pokud není rodina schopna zajistit základní potřeby dítěte, je na státu, aby zajistil náhradní péči. Z pohledu zájmů a potřeb dítěte je ve většině případů nejvhodnější svěření dítěte do péče náhradní rodiny.

Život v náhradní rodině dává dítěti možnost uspokojovat psychické potřeby, neznamená to však, že psychické potřeby jsou uspokojovány bez nějakých problémů. Dítě přichází do rodiny se svou minulostí, se zkušenostmi a zážitky. Předpokladem pro úspěšnou náhradní rodinnou péči je snaha a dovednost náhradních rodičů pomoci při odstraňování psychické deprivace, při poruše citové vazby nebo oslabení identity. Speciální přístup vyžaduje přijetí dítěte jiného etnika nebo dítěte s handicapem.

Naplnění základních potřeb náhradní rodiny je na straně náhradních rodičů, doprovázejících organizací a orgánů sociálně-právní ochrany dětí.

3.1 Poradenství

Náhradní rodiče mohou při péči a výchově o svěřené dítě narazit na mnohé specifické problémy, jejichž řešení vyžaduje pomoc odborníků z řad psychologů nebo psychoterapeutů. Poradenské služby jsou určeny jednotlivcům, skupinám (partnerům) nebo celým rodinám, které se ocitly v nepříznivé situaci, z níž nenachází východisko, a která má dopad na jejich život a vztahy. Jedná se především o zpracování odloučení dítěte od rodičů a dalších blízkých osob, navázání bezpečné citové vazby s pečující osobou, řešení traumat a identity dítěte. Poradenské služby poskytují odborní pracovníci doprovázející organizace nebo zprostředkovaní externí pracovníci. Služby mohou být poskytovány ambulantně, telefonicky či emailem v oblasti sociálního, psychoterapeutického, psychologického, speciálně pedagogického, výchovného, právního aj. poradenství. Poradenská sezení se zaměřují na hledání východisek z nepříznivých situací, přičemž je do tohoto procesu zapojena pomoc klientovy rodiny.

Dle Matějčka a kol. (1999, s. 56) pokud dítě žije v rodině, která neplní svou funkci, lze odvodit několik psychických potřeb, které musí být správně uspokojeny, aby se dítě mohlo správně vyvíjet:

Potřeba stimulace – dostatečné množství podnětů, které vedou k aktivitě.

Potřeba smysluplného světa – řád v podnětech, uspokojení potřeby učení se, nabýváním zkušeností, pracovních postupů aj.

Potřeba životní jistoty – zbavení úzkosti, pocit bezpečí, naplňuje se především v mezilidských vztazích.

Potřeba pozitivní identity, vlastního „já“ – pozitivní přijetí sama sebe, opakem je anonymita. Uspokojením potřeby je podmínkou zařazení do společnosti.

Potřeba otevřené budoucnosti, naděje a životní perspektivy – uspokojivé prožívání života. Ztráta životní perspektivy vede k zoufalství.

3.2 Identita svěřeného dítěte

Dnes a denně celá společnost řeší problémy s identitou. Pro rodiče v náhradní rodinné péči je tento problém palčivější, protože jim svěřené děti to mají složitější. Věci se ale nemají dělat složitější, než jsou. To platí i pro identitu. Jak dítě začne poznávat svět, postupně zjišťuje, že něco může ovládat svým chtěním a něco ne. Hledá hranice mezi já-ty nebo já-svět. Vytváří definici identity odpovědí na otázku: „Kdo jsem?“ Jako většina obtíží i tyto mají své řešení. Stačí jen pamatovat na to, že štěstí přeje připraveným (Klimeš, 2008, s. 6).

V souvislosti s identitou dítěte rozlišujeme širší identitu, kolektivní identitu, dvojitou identitu a smíšenou identitu. Cílem výchovy v náhradní rodinné péči je vybudovat smíšenou identitu (Klimeš, 2008, s. 8). Svěřenému dítěti by mělo být jasné, kde je jeho opravdový domov. Ten je tam, kde je přijímáno se všemi svými dobrými i špatnými vlastnostmi, prostě se vším všudy.

Každý člověk řeší otázky po kom je, ke komu patří, jaký je jeho původ. Děti v náhradní rodinné péči o to víc chtějí vědět kde se narodily, kde žily, proč je rodiče nechtěly. Náhradní rodiče by jim ve vhodnou dobu a vhodným způsobem odpovídajícím věku měly být schopni na tyto otázky citlivě odpovědět. Vzájemný vztah náhradního rodiče a svěřeného dítěte podpoří, pokud je náhradní rodič připraven informace o minulosti dítěte s ním sdílet

a pokud bude chtít jednou najít svou biologickou rodinu, poskytnout mu pomoc. Při budování identity a zdravého sebevědomí dítěte by měli náhradní rodiče k problematice biologické rodiny přistupovat opatrně. Před dítětem by biologickou rodinu neměli očerňovat, měli by se snažit vše probírat s nadhledem a přijímat biologické rodiče jako fakt.

Dítě by mělo vědět, jaká byla jeho minulost, protože na základě ní si odvozuje a tvoří svou budoucnost. K tomu všemu mu určitě pomáhají různé fotografie, hračky nebo předměty z minulosti. Dobrou pomůckou k budování identity dítěte je jakési album, které se nazývá *Knihla života*. Zde se zpracovává minulost dítěte, aby se na nic důležitého nezapomnělo.

Dle Klimeše (2008, s. 19) musí náhradní rodiče odlišnou identitu svěřeného dítěte budovat cílevědomě, v adolescenci s dětmi otevřeně hovořit o jejich původu, děti jiného etnika neasimilovat do majoritní společnosti, ale podporovat smíšenou identitu, která jim umožní se bezkonfliktně pohybovat v obou prostředích.

3.3 Kontakt s biologickou rodinou

Kontakt dítěte s biologickou rodinou je pro jeho zdravý vývoj a rozvoj identity důležitý. Jeho biologická rodina se nikam neztratila, pro život dítěte má velmi významnou, nezapomenutelnou, roli. Rodiče své děti ovlivňují, i když je přímo nevychovávají. V případě, že se dítě neorientuje v situaci a neví, proč se nesmí se svými rodiči vídat, mohou se u dítěte vyskytnout stavy úzkosti, stresu, agrese, lhaní, odmítání apod. Pokud má dítě možnost setkávat se se svými biologickými rodiči, lépe zpracovává svou minulost, chápe svou situaci a neidealizuje si představy o svých rodičích. Při kontaktu dítěte s biologickou rodinou často nejde o budování vztahu. Jde jen o setkávání, které má dobrý vliv na vývoj dítěte.

Kontakt s biologickou rodinou je vždy upraven v rozhodnutí soudu. Na základě tohoto rozhodnutí je kontakt upraven v individuálním plánu ochrany dítěte, který sestavuje orgán sociálně-právní ochrany dětí spolu s doprovázející organizací náhradních rodičů. V individuálním plánu je upravena četnost kontaktu, náplň kontaktu, místo a čas. Při plánování kontaktu s biologickou rodinou by se mělo přihlížet k tomu, aby byl kontakt pro dítě i pro náhradní rodinu bezpečný. Pokud je to potřeba, měl by být u kontaktu dítěte s biologickou rodinou přítomen pracovník OSPOD nebo doprovázející organizace. Doprovázející organizace nabízejí využití poradenství v oblasti asistovaného kontaktu.

3.4 Specifické poruchy chování

V náhradní rodině se střetávají zažití výchovné styly náhradních rodičů s výchovou dítěte z jiné rodiny. Pro náhradní rodiče je dost obtížné přizpůsobit své výchovné cíle svěřenému dítěti. Nejdůležitější je důslednost a vytrvalost.

Aby mohly být problémy svěřených dětí diagnostikovány a následně úspěšně řešeny, musí si je nejprve náhradní rodiče připustit. Náhradní rodiče si musí klást otázky na podstatu problému, jeho důvod nebo příčinu těchto výchovných problémů.

Mezi nejčastější projevy specifických poruch chování patří:

Lhaní – lež je třeba hodnotit ve vztahu k věku dítěte. U předškolních dětí se nejedná o poruchu chování, jde o fantazijní představy dítěte. Pravá lež je užívána s vědomím nepravdy a za určitým účelem. Je třeba zjistit, jak často dítě lže, komu lže a za jakých situací. Lež může totiž být i obranou v zátěžové situaci, kterou dítě nedokáže zvládnout.

Krádeže – o krádeži mluvíme tehdy, je-li záměrná a dítě je schopno pochopit pojem vlastnictví. Při krádeži se také posuzuje způsob provedení (plánované a neplánované krádeže), zda krade sám nebo v partě, motivace pro krádeže. V neposlední řadě se také musí přihlížet k tzv. kleptomanii, která však není poruchou chování.

Záškoláctví – je spojováno se strachem ze školy. Příčiny nehledáme jenom ve škole, ale také v rodině, náhradní rodině a v osobnosti dítěte. Jde o signál nevyřešeného problému dítěte.

Alkoholismus a drogová závislost – jsou velmi specifické poruchy chování. Alkohol je návykovou látkou, a pokud způsobí jeho užívání závislost, jedná se o velký problém. Drogová závislost je nemoc, kterou je možné diagnostikovat, léčit, ale jí také předcházet.

Útěky z domova – pokud rodina nefunguje jako zdroj bezpečí a jistoty, hledá dítě únikové jednání, čímž mohou být útky. Ty mohou mít aktuální nebo chronický charakter, mohou být plánované nebo impulzivní, opakované nebo chorobné.

Výchovné problémy je potřeba řešit v co nejranějším stádiu. Ke zvládnutí výchovných problémů je nutné, aby náhradní rodiče spolupracovali s odborníky – psychology, pediatry, terapeuty, sociálními pracovníky a dalšími odborníky. Také je důležité, aby dítě mělo nastavena jasná pravidla, aby vědělo, co smí a co ne. Náhradní rodič by měl se svěřeným dítětem dostatečně komunikovat, a to bez zbytečných hádek a smlouvání, měl by dítěti projevovat lásku a povzbuzovat ho v získávání sebevědomí a sebeúcty.

3.5 Specifické poruchy učení

Dle Zelinkové (2009, s. 46) jsou poruchy chování, vznikající následkem poruch učení, podmíněny pocity méněcennosti a snahou na sebe upozornit nevhodným chováním. Ty ovlivňují osobnost dítěte a promítají se do způsobu života v rodině. Porucha se stává břemenem, které zatěžuje celou rodinu.

Specifickými poruchami učení se rozumí celá řada poruch a dysfunkcí, které ve škole působí dětem obtíže. Může to být dyslexie (porucha čtení), dysortografie (porucha pravopisu), dysgrafie (porucha grafického projevu) a dyskalkulie (porucha počítání). Mohou to být ale také problémy s domácími úkoly, školní prací, soustředěností nebo udržením pořádku ve školních pomůckách. Mezi nejčastější poruchy učení patří dyslexie.

Dyslexie – je porucha, která postihuje čtenářský výkon, jeho rychlost, správnost, také techniku čtení nebo porozumění čteného textu.

Dysortografie – je porucha ve dvou rovinách. Projevuje se specifickými dysortografickými chybami a také obtížemi v osvojování si gramatického učiva.

Dysgrafie – je poruchou psaní. V písemném projevu tato porucha postihuje grafickou stránku. Nejvíce postihuje čitelnost a úpravu.

Dyskalkulie – je porucha matematických schopností. Postihuje oblast manipulace s čísly, číselné operace, matematické představy a geometrii. (Zelinková, 2009, s. 41 - 44)

Příčinami vzniku poruch učení je dědičnost, komplikace při porodu, nepříznivý vývoj dítěte v období do jednoho roku věku a také nedostatek potřebných podnětů.

3.6 Respitní péče

Dle zákona o SPO mají náhradní rodiče právo na oddych, relaxaci a načerpání nových sil. Péče o svěřené děti je často náročná, proto mají náhradní rodiče nárok na poskytnutí pomoci při zajištění péče o svěřené dítě. Tato pomoc se nazývá respitní neboli odlehčovací péče. Z hlediska doby a účelu rozlišujeme respitní péči krátkodobou účelovou a dlouhodobou neúčelovou respitní péči.

Dle zákona o SPO má osoba pečující právo na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě; tato pomoc spočívá zejména v zajištění krátkodobé péče po dobu, kdy je osoba pečující nebo osoba v evidenci uznána dočasně práce neschop-

nou nebo při ošetřování osoby blízké, při narození dítěte, při vyřizování nezbytných osobních záležitostí, při úmrtí osoby blízké. (zákon 359/1999 Sb.)

Krátkodobá účelová respitní péče zahrnuje péči v krizových či neodkladných situacích, např. návštěva lékaře, vyřizování úředních záležitostí atd. Jde zpravidla o pomoc v řádu hodin či dnů. Osoba pečující však může vážně onemocnět a potom se může jednat o dlouhodobější pomoc. Vždy by měla být volena taková péče, aby odpovídala potřebám dítěte. I v případě poskytnutí péče osobou blízkou (rodinní příslušníci osoby pečující) by měla být sepsána dohoda.

Dlouhodobá respitní péče poskytuje prostor pro odpočinek osob pečujících. Plní funkci psychohygieny. Péče je stanovena na alespoň 14 kalendářních dnů v roce. Tuto pomoc lze poskytnout i ve větším rozsahu nebo ji lze také čerpat i v kratších intervalech, minimálně však půl dne. Vždy se přihlíží k věku dítěte. Pro poskytnutí dlouhodobé respitní péče musí být svěřenému dítěti alespoň dva roky.

Účelová i neúčelová respitní péče je hrazena doprovázejícími organizacemi z příspěvku na výkon pěstounské péče, kterou dostávají doprovázející organizace od státu.

3.7 Sdílení zkušeností

Jednou z největších potřeb náhradních rodičů je možnost sdílet své radosti i starosti s někým, kdo prožívá nebo prožil stejné či obdobné situace. Některé doprovázející organizace nabízí pravidelná setkání náhradních rodičů v rámci svépomocných a podpůrných skupin a klubů. Na těchto setkáních jsou probírána aktuální témata, která si náhradní rodiče sami navrhnou. Také dostanou dostatek prostoru pro vlastní vyjádření, zlepšení komunikačních dovedností, sebehodnocení a sebepoznání.

Svépomocné skupiny jsou jednou z forem psychosociální pomoci. Hlavním cílem je především zmírnit izolaci členů svépomocné skupiny. Vzájemné setkávání má účinky na uvolnění nahromaděných emocí, výměna a sdílení zkušeností. Skupiny využívají řadu terapeutických prvků – soudržnosti, univerzality, dodávání naděje, chování nápodobou aj.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU

Pěstounská péče je od novely zákona o SPO stále diskutovaným tématem jak mezi laickou, tak odbornou veřejností. Veřejnost poukazuje na to, že v ústavech stále žije velké množství dětí, o které nemá nikdo zájem. Zájemců o pěstounskou péči v souvislosti s osvětou státních i soukromých organizací přibývá, ovšem ne všichni jsou vhodnými kandidáty pro pěstounskou péči.

Je také velmi důležité se věnovat přípravě budoucích pěstounů. Zatímco pěstouni v nepříbuzenské pěstounské péči prochází přípravou na výkon pěstounské péče, pěstouni v příbuzenské péči jsou zpravidla „vhozeni“ do výkonu pěstounské péče den ze dne. S tímto stavem souvisí i následné problémy při výkonu pěstounské péče jak pro pečující osoby, tak pro svěřené dítě. Je velmi důležité, aby tyto potřeby byly co nejdříve odhaleny a řešeny a i nadále se jim předcházelo.

Je nutné také rozlišovat mezi potřebami pečujících osob a svěřených dětí v příbuzenské a nepříbuzenské pěstounské péči. Tyto jsou mnohdy často rozlišné. Problémy se vyskytují nejčastěji v oblasti identity svěřeného dítěte (odlišné etnikum), vzájemných vztahů v rodině (biologické i náhradní), v oblasti výchovných problémů nebo specifických poruch učení.

Potřeby pečujících osob a svěřených dětí při výkonu pěstounské péče sledují a naplňují především doprovázející organizace, které dle dohody o výkonu pěstounské péče jsou povinny o výkonu pěstounské péče informovat příslušné orgány sociálně-právní ochrany dětí. Orgány SPO kontrolují práci doprovázející organizace. Pěstouni mají více možností kam se obrátit v případě vyskytnutí se problému. Otázkou je, zda a jak jsou naplňovány potřeby pěstounů a zda ví o všech možnostech podpory, které mohou využít. Toto je také cílem výzkumu této bakalářské práce.

5 DESIGN VÝZKUMU

5.1 Výzkumné cíle

Hlavním cílem výzkumu je dozvědět se jaké jsou potřeby náhradních rodin při přijetí svěřeného dítěte, během procesu doprovázení náhradní rodiny klíčovým pracovníkem a také zda a jak jsou tyto potřeby naplňovány.

Definování cíle dle Maxwell (2005, cit. podle Švaříček, Šed'ová a kol., 2007, s. 63):

Intelektuální cíl – Cílem výzkumu je poukázat na skutečnost, že pečující osoby i svěřené děti mají při životě v náhradní rodině určité potřeby, které je třeba zjišťovat a naplňovat.

Praktický cíl – Využít informace získané výzkumem k následné práci s náhradními rodinami, k zefektivnění a ke zkvalitnění této práce v procesu doprovázení náhradních rodin.

Personální cíl – Prozkoumat toto téma osobně. Výzkumník pracuje v jedné z organizací, která se zabývá doprovázením náhradních rodin. Účastní se jednání s odbornými pracovníky na téma potřeb náhradních rodin při doprovázení svěřených osob, a proto je pro výzkumníka toto téma významné.

5.2 Výzkumné otázky

Ve výzkumu jsme se zaměřili na tyto výzkumné otázky:

Jaké konkrétní potřeby dle respondentů při náhradní rodinné péči vznikly?

Jak jsou naplňovány potřeby náhradních rodin v procesu doprovázení?

Jak respondenti hodnotí úlohu doprovázející organizace při naplňování potřeb?

Jakou jinou podporu využívají respondenti při zvládnání péče o svěřené dítě?

Jsou respondenti dostatečně informováni o všech druzích podpory, kterou mohou využít?

Téma výzkumného projektu je koncipované jak na potřeby pečujících osob, tak svěřených dětí. Otázky výzkumného projektu zjišťují osobní názory pečujících osob na potřeby dospělých i dětí.

Při naplňování potřeb pěstounských rodin při péči o svěřené dítě mají pěstouni možnost využít podporu od nejbližší rodiny, přátel, jiných pěstounských rodin, ale také od psychologů, psychoterapeutů, speciálních pedagogů, sociálních pracovníků a hlavně klíčových pracovníků doprovázející organizace. Pěstouni mají tedy více možností, na koho se v případě vyskytnutí problému obrátit. Je třeba zjistit, zda jsou pěstouni o různých možnostech podpory, které mohou využít, informováni a kolik z nich ji využívá.

5.3 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor projektu tvoří respondenti z řad náhradních rodičů (pěstouni). Výběr zkoumaných osob byl záměrný. Za respondenty jsme si vybrali stávající pěstouny. Oslovili jsme 8 pečujících osob, mezi nimiž byly 3 manželské páry. Respondenty, které doprovází nezisková organizace a OSPOD, jsme oslovili v rámci povinného vzdělávání pěstounů, které se uskutečnilo na podzim roku 2014 ve Zlíně. Zbývající respondenty, kteří provádí výkon pěstounské péče v zařízení, oslovil rodinný příslušník autorky bakalářské práce. Všichni oslovení respondenti byli vstřícní k uskutečnění rozhovoru. Výzkumný soubor tedy tvoří 6 osob, dva manželské páry a dvě respondentky, protože manžel jedné z respondentek se výzkumu z pracovních důvodů nemohl zúčastnit. Také jedna respondentka nám rozhovor z vážných rodinných důvodů na poslední chvíli odmítla. Všichni respondenti jsou z menší či větší vesnice ze Zlínského kraje.

Prvním respondentem je žena (**R1**) ve věku 59 let z větší vesnice. Bydlí v nájemním bytě v bytovém domě na okraji vesnice. Byt je skromně zařízený, ale čistý a uklizený. R1 má v příbuzenské pěstounské péči se svým manželem dvě vnučky ve věku 14 a 7 let. Vnučky byly respondentce svěřeny do pěstounské péče před rokem, ale fakticky se o ně starají od roku 2011. S manželem mají také tři biologické děti, dvě dcery a jednoho syna, ve věku 33 až 35 let. Vztahy biologických dětí a svěřených dětí jsou zcela normální. Matka svěřených dětí, dcera respondentky, se s dětmi nestýká. Jednoho dne beze slova odešla s mladší dcerou a starší nechala svým rodičům. Doprovázející organizací je nezisková organizace.

Druhým respondentem je žena (**R2**) ve věku 56 let z větší vesnice. V nepříbuzenské pěstounské péči má v současné době tři děti, dvě dívky ve věku 26 a 17 let a chlapce 18 let. Respondentka vykonává pěstounskou péči v zařízení. K dispozici má velký rodinný dům,

za jehož užívání platí zařízení nájem. Bydlení u R2 jsme neměli možnost vidět, protože se rozhovor na základě přání a souhlasu všech zúčastněných uskutečnil u dalších respondentů. R2 za svou 15 letou cestu pěstounskou péčí měla svěřeno celkem 9 dětí, z toho 6 chlapců a 3 dívky. Je pěstounkou sama, bez manžela či partnera. Biologické děti nemá. Doprovázející organizací je zařízení.

Třetími respondenty jsou žena (**R3**) ve věku 52 let a muž (**R4**) ve věku taktéž 52 let. Jde o manželský pár z větší vesnice. Tito respondenti vychovávají děti v pěstounské péči v zařízení. Od zařízení mají pronajatý stejný rodinný dům jako R2. Dům respondentů je velký, prostorný, čistý, ale na druhou stranu je vidět, že v něm žije více menších dětí. Respondenti mají v nepříbuzenské pěstounské péči sourozeneckou skupinu 5 dětí, 3 dívky a 2 chlapce, ve věku 4 až 9 let. Manželský pár je pěstouny jeden rok. Mají své dvě biologické dcery ve věku 24 a 29 let. Vztah biologických dětí a svěřených dětí je v pořádku. Biologické děti poskytují pěstounům pomoc při péči o svěřené děti. Starší z dcer vidí v pěstounství smysl života rodičů. Doprovázející organizací je zařízení.

Čtvrtými respondenty je opět manželský pár, žena (**R5**) ve věku 54 let a muž (**R6**) ve věku 56 let z malé vesnice. V nepříbuzenské pěstounské péči mají již 8 let svěřeny sourozence ve věku 15 let (dívka) a 11 let (chlapec), se kterými žijí v rodinném domě. Rodinný dům je čistý, vkusně a prakticky zařízený. Manželé mají také své dvě biologické děti, dcery ve věku 33 a 35 let. Vztah biologických a svěřených dětí je dle jejich slov úžasný od samého začátku. Biologické děti jsou nápomocny při výchově svěřených dětí. Doprovázející organizací je OSPOD.

5.4 Pojetí výzkumného šetření

Jako výzkumnou strategii pro svou bakalářskou práci jsme zvolili kvalitativní výzkum. Dle Hendla (2005) lze tímto přístupem získat hloubkový popis případů.

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“ (Creswell, 1998, cit. podle Hendl, 2005, s. 50)

Strauss a Corbinová (1999, s. 10) vymezují kvalitativní výzkum jako výzkum, jehož výsledek není dosažen pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace. Může to být výzkum týkající se života lidí, příběhů, chování, ale také chodu organizací, společenských hnutí nebo vzájemných vztahů.

5.5 Technika sběru dat

Na základě zvoleného kvalitativního výzkumu a stanovených cílů jsme zvolili jako techniku sběru dat hloubkový polo-strukturovaný rozhovor.

Oslovení respondenti byli vybráni cíleně, s rozdílnou strukturou doprovázející organizace. Respondenty (pěstouny) jsme nejdříve předběžně oslovili s žádostí o poskytnutí rozhovoru. Všichni oslovení respondenti byli ochotni zapojit se do tohoto výzkumného projektu. Poté jsme si dohodnuli termín a místo setkání. Všechny rozhovory probíhaly v domácnostech pěstounských rodin. Při příchodu do rodiny respondentů jsme jim a jejich svěřeným dětem předali malý dáreček ve formě sladkostí, což uvolnilo atmosféru a sloužilo jako poděkování za ochotu respondenta poskytnout rozhovor. Při rozhovoru byli přítomni pouze tazatel nebo respondent, respektive respondenti. K žádnému narušení rozhovoru ani v jednom případě nedošlo, při všech rozhovorech panovala příjemná atmosféra. Pro rozhovor jsme měli předem připravené otázky a podotázky. Před jednotlivými rozhovory jsme všechny respondenty požádali o vyslovení souhlasu s nahráváním rozhovoru na diktafon a ujistili je o anonymitě rozhovorů a následného zpracování dat. Také jsme je ujistili, že zjištěná data budou použita výhradně pro tento výzkumný projekt. Na rozmyšlení odpovědí jsme respondentům poskytli libovolný čas. Také jsme je ujistili, že nejsou žádné správné nebo špatné odpovědi, že nás zajímá jejich názor a pocity. Délka jednotlivých rozhovorů trvala cca od 23 minut po cca 70 minut dle časových možností a komunikačních dovedností jednotlivých respondentů. Formulaci a pořadí otázek jsme při rozhovoru přizpůsobili situaci. Každý z rozhovorů byl zaznamenán a následně zpracován.

5.6 Metody analýzy dat

Nahrané polostrukturované rozhovory jsme v co nejdříve doslovně přepsali do elektronické podoby (počítače). K přepisu jsme zvolili doslovnou transkripci získaných dat.

Z důvodu zajištění anonymity jsou respondenti označeni jako R1 až R6 a údaje např. o jménech dětí, názvech vesnic atd. jsou smyšlená. Přepis rozhovorů ze strany tazatele i respondenta je za použití nářečí a nespisovných slov. Přepsané rozhovory jsme si následně několikrát pečlivě přečetli a přistoupili k otevřenému kódování.

„Otevřené kódování je proces rozebírání, přezkoumávání, pozorování, konceptualizace a kategorizace údajů.“ (Strauss, Corbinová, 1999, s. 42)

Jednotlivé texty rozhovorů byly rozděleny na jednotky dle významu, kterým byl přiřazen kód ve tvaru slova nebo slovního spojení. Poté jsme vytvořili seznam jednotlivých kódů pro každého respondenta dle pořadí rozhovoru. Po opětovném prostudování jsme pomocí kódování přepsaný materiál rozdělili do kategorií, které budou dále zpracovány.

6 ANALÝZA DAT

Na základě zvolené techniky otevřeného kódování byla získaná data rozdělena do pěti kategorií, které byly metaforicky pojmenovány.

6.1 Začátky jsou nejtěžší

Tato kategorie zahrnuje okolnosti přijetí dítěte do náhradní rodiny. Obsahuje informace o tom, jak se děti do náhradní rodiny dostaly, jaká byla motivace pěstounů pro přijetí dítěte a také co pěstounům pěstounská péče přináší.

Respondent č. 1

Přijetí dítěte do příbuzenské pěstounské péče R1 bylo spontánní. Svěřené děti znala prakticky od narození a žila s nimi ve společné domácnosti. V případě, že selže péče biologického rodiče, nevidí příbuzní jiné řešení, než si dítě vzít do své péče, jako tomu bylo i u R1. Matka svěřených dětí jednoho dne bez upozornění odešla z domova s mladší dcerou a zanechala vzkaz, že se pro starší dceru vrátí po vyřešení bydlení a práce. Asi za týden se vrátila pro starší dceru, ale matka (R1) dceři již nevěřila a z obavy o další výchovu a vývoj dětí jí je nevydala. Matka svěřených dětí nesplňovala představy o tom, jak se má o děti starat a jak se mají vychovávat. R1 okamžitě věděla, že je určitě lepší, když budou děti žít v rodině než v dětském domově, ale je třeba také zvážit i věk náhradních rodičů. Častokrát vyvstával problém R1, zda dítě vychovávat jako matka nebo rozmazlovat jako babička. Svěření dětí do péče R1 navázalo na předcházející vztah, kdy děti bydlely u nich a matka (dcera respondentky) je náhle opustila. R1 s manželem byli postaveni před rychlé rozhodnutí, zda děti nechat na pospas nebo je přijmout do péče. Vůbec si nedokázali představit, co je čeká. O motivaci pěstounů vypovídá následující odpověď:

R1: „...tak tam prostě nebylo jiného řešení. Než dát děti do dětského domova nebo někam, prostě tak to jsme, nad tím ani neuvažovali. Prostě jsme to tak automaticky přebrali. A musíme se starat....“

Respondent č. 2

Během patnáctiletého výkonu nepříbuzenské pěstounské péče R2 prošlo etapově její náhradní rodinou 9 dětí. Začlenění 6 z těchto dětí bylo o to víc problematické, že šlo o opakovanou pěstounskou péči, kdy se děti do rodiny R2 dostaly po předchozí negativní

zkušenosti s pěstounskou péčí. Příchod dalších tří svěřených dětí byl ještě bolestnější. Děti přišly z dětského domova, kde se jim líbilo. Často osočovaly respondentku, proč si je brala, že v dětském domově nemusely vykonávat domácí práce. Ale i tato sourozenecká skupina dětí se začlenila. Výkon pěstounské péče byl pro R2 nalezením smyslu života. Ta do svých čtyřiceti let nezaložila vlastní rodinu, proto se rozhodla stát se pěstounkou v zařízení. Hlavním důvodem R2 pro výkon pěstounské péče je:

R2: „ ... *i to byl hlavní důvod, proč jsem chtěla něčem, něčím bohu libým přispět tomuto světu.*“

Respondent č. 3 a 4

Motivací k pěstounství může být i finanční situace při ztrátě zaměstnání a snaha „dělat“ něco spolu s manželem, jak tomu bylo u R3 a R4. Pěstounství finanční situaci rodiny sice vyřešilo, ale nad tím vším převládl pocit, že respondenti mohou dělat něco spolu, něco neformálního, běžného. K rozhodnutí přispěla i profese R4, který je učitelem, a také předchozí pracovní zkušenosti, kdy pracoval v pomáhající profesi. Sourozenecká skupina svěřených dětí byla pro tento manželský pár překvapením, protože při přípravě k výkonu pěstounské péče byli respondenti ubezpečeni, že vzhledem k jejich věku dostanou do péče děti, které budou školního věku. Dle zjištění R3 a R4 pěstounská péče přináší na jedné straně starosti, ale na druhé straně uspokojení, že život má smysl, spokojenost, praktický smysl v tom, že jsou zaměstnaní a také seberealizaci, jak o tom vypovídá následující tvrzení:

R4: „*No mě to přináší také nějakou jednak seberealizaci, jednak i nějakou třeba existenční jistotu a jako rád pracuji nebo jsem mezi lidma, myslím, že je to taková neformální možnost se uplatnit. Nějakým způsobem smysluplně.*“

Respondent č. 5 a 6

Motivací pro výkon nepříbuzenské pěstounské péče může být vyplnění prostoru a času po odchodu vlastních dětí (syndrom tzv. „prázdného hnízda“) nebo dítě jiného pohlaví než vlastního biologického dítěte, jako tomu bylo u R5 a R6. Po odchodu biologických dětí z domova a pracovního vytížení manžela se R5 cítila přebytečná. Pro pěstounskou péči se respondenti rozhodli z důvodu pomoci dětem, ale i sami sobě. R6 si vždy přál ještě kluka, proto kolem čtyřicátého roku života prošli přípravou na výkon pěstounské péče a po čtyřletém čekání přijali sourozeneckou skupinu (chlapce a dívku). Tito se k nim do pěstounské péče dostali z dětského domova, kde zůstali ještě jejich dva sourozenci. Respondenti se

posléze snažili o získání do pěstounské péče ještě dalšího sourozence, ale z důvodu, že by museli celou přípravu pro výkon pěstounské péče opakovat a také, aby zbývající sourozenci zůstali pohromadě, ze svého úmyslu upustili.

R5: „... takže přináší nám hlavně starosti, ale na druhé straně zas radosti, protože děcka sů fakt šikovné.“

6.2 Nás se to netýká!

Druhá kategorie popisuje potřeby nebo problémy, které si svěřené děti s sebou do náhradní rodiny přinesly. Po položení otázky většina respondentů ihned odpoví, že oni vlastně žádné problémy nemají. Při delším rozhovoru vyvstává řada vážných i méně vážných problémů, které je třeba si připustit a začít řešit.

Respondent č. 1

Jedním z problémů, které se vyskytují u svěřených dětí R1, je strach. Tento strach je zapříčiněný opuštěním svěřených dětí biologickými rodiči nebo negativními zkušenostmi při výchově v raném dětství. Dle respondentky se projevuje neustálým ujišťováním dítěte, že náhradní rodiče dodrží to, co slíbili a že ho neopustí. S tímto strachem jsou spojeny i noční děsy dítěte. Pokud nejsou dodržována stanovená pravidla, strach a noční děsy se často vrací. R1 uvedla, že z důvodu strachu svěřených dětí dlouhou dobu spávali společně všichni čtyři na jedné manželské posteli. Toto bylo pro respondentku tak vyčerpávající, že musela zůstat doma z práce a veškerou pozornost věnovat péči o děti.

R1 řeší také více úzkostně hranici mezi, vychovávat jako rodič nebo rozmazlovat jako prarodič a také nemoci dětí. Pohlíží na tento problém z hlediska, že pokud je to vaše biologické dítě, tak tuto skutečnost vezmete, jak je, ale pokud je to vnouče, tak mu chcete stále pomáhat. R1 uvedla, že problémy asi nevnímá nebo nechce vnímat. Myslí si, že u biologických pěstounů je to častější, že pěstouni nechtějí problémy vnímat.

R1: „Nejtěžší na tom je, v takovém věku těm dětem prostě, zajistit. Nemáte na to už ten klid a nervy.....takovému věku nepatří tak malé děti.“

Respondent č. 2

Problémy, které se projevily u svěřených dětí R2, byly různorodé. Jednalo se o fyzické nebo psychické problémy, jako např. pomočování dětí ve vyšším věku, citová plytkost

a deprivace, lhaní, krádeže, agrese, absence ve škole, specifické poruchy učení atd. R2 dle svých slov tyto problémy nějak nesledovala a neřešila. Snažila se je brát tak, jako že je to život a buď problémy přejdou anebo nepřejdou.

R2: „ ... *nejlepší pro vaše děti je vaše láska. Láska maminky. práce je s tím, že je máte ráda, takové jaké jsou.*“

Respondent č. 3 a 4

Svěřené děti R3 a R4 nemají problém s kontaktem s biologickou rodinou. Rodičům byly děti odebrány z důvodu zanedbávání péče. Ti děti v současné době navštěvují, telefonují jim. Jediným negativem na kontaktu dětí s biologickou rodinou je protěžování pouze jednoho dítěte ze sourozenecké skupiny. Biologičtí rodiče si neuvědomují, že mají ještě další čtyři děti, kterým by měli věnovat stejnou náklonnost. Toto jednání vede k pocitu nejistoty ostatních dětí, děti se snaží prosazovat sebe a své požadavky a často jsou neohleduplní k ostatním.

Mezi další problémy, které musí R3 a R4 u svěřených dětí opakovaně řešit je citová deprivace, projevující se tendencí navěsit je na jakéhokoliv kolemjdoucího. Všechny ze svěřených dětí vyžadují nadměrnou pozornost jak náhradních rodičů, tak i ostatních neznámých lidí. Respondenti se pomalu svou výchovou, láskou a nastavením pravidel snaží o zmírnění těchto projevů.

R3 vidí taktéž velký problém ve stavu, ve kterém si děti přebrali z kojeneckého ústavu nebo dětského domova. Děti byly zanedbané, jedna z dívek ve 4,5 letech vůbec nemluvila. V současné době chodí do školy a problémy s řečí se pomalu srovnávají.

R3: „*Ona si myslela, že když ona je prvňáčka, takže my všichni budeme stát v pozoru, čekat až ona přijde, že se jí všichni budeme věnovat. A už si zvykla.*“

Respondent č. 5 a 6

Strach dítěte může mít různé formy. U svěřeného dítěte R5 a R6 se projevoval strachem z malých prostor, což bylo zapříčiněno předchozí negativní zkušeností dítěte v biologické rodině. Respondenti si sami odvodili, že dítě bylo dříve asi trestáno tím, že bylo zavíráno do malých stísněných a temných prostor. Překonání strachu z pobytu v koupelně a na WC zabralo respondentům dlouhou dobu.

Velkým problémem, který také R5 a R6 vnímali, je kontakt s biologickou rodinou. V případě, že biologičtí rodiče nejeví o dítě zájem, je pro pěstouny těžká situace toto svě-

řenému dítěti vysvětlit. Respondenti však jako nejzávažnější problém ve styku s biologickou rodinou vnímali nedodržení dohodnutých věcí a zastrašování svěřených dětí ze strany širší biologické rodiny. Právě z důvodu nedodržení stanovených pravidel s biologickou rodinou musely svěřené děti vyhledat pomoc psychologa.

R5: „Protože na jedné straně ona cítí, že má nás, ale na druhou stranu ví, že má aj ty svoje rodiče a ona má strach, jako nějak to mezi nama to formulovat, ona má strach, aby nám neublížila, ale ona prostě za to nemože....“

6.3 Jak to máme zvládnout?

V rámci třetí kategorie přiblížíme řešení vzniklých problémů v náhradní rodině a také popíšeme na koho se pěstouni obrátí v případě potřeby pomoci.

Respondent č. 1

Řešení vzniklých problémů vidí R1 v důsledném dodržování stanovených pravidel, nastavených hranic a daných slibů. Respondentka uvádí, že při řešení strachů svěřených dětí a jejich následného vracení užívá metodu, že radši nic neslibuje. Říká svěřeným dětem radši, uvidíme. Nedodržení daných slibů má u jejich svěřených dětí za následek strach, že se zpátky do pěstounské rodiny, k babičce a dědovi, nevrátí. Také se jí ve vztahu ke strachům osvědčilo, poskytnout dětem podporu a trpělivost. Je si vědoma, že vlastní důsledností musí dbát na to, aby dětem nedali záminku k prohloubení strachu.

V případě, že problémy překročí hranici, kdy si R1 nedokáže pomoci v rámci rodiny, obrátí se s žádostí o pomoc na doprovázející organizaci. Také v začátku výkonu pěstounské péče se s důvěrou obracela na pracovnice OSPOD. Klíčový pracovník je pro respondentku důležitý v tom, že se dle jejích slov může „vymluvit“. R1 se do doby podpisu dohody o výkonu pěstounské péče nikdy nesetkala s někým, kdo byl pěstounem a řešil pomoc doprovázející organizace. Vše znala jen z médií. Dle svých slov byla doprovázením velmi mile překvapena.

R1: „Myslím, že nemáme problémy. ... Zatím si to zvládneme všechno sami ... V rámci rodiny určitě.“

Respondent č. 2

Fyziologické problémy svěřených dětí řeší R2 trpělivostí a časem. Tyto problémy velmi často souvisí s psychikou dítěte. Proto vnímá, že je důležité problémy řešit i po této stránce. Oslovila tedy psychologa doprovázející organizace, který jí doporučil terapii láskou. Znamená to, že R2 má pracovat s tím jaké dítě je, jaké má geny a má ho mít ho ráda se vším všudy. R2 bere tyto problémy tak jak přicházejí, uvědomuje si, že jsou způsobeny následkem negativních zkušeností dětí a moc je neřeší, bere je jako život. Obdivuje jiné pěstouny, kteří s problémy pracují, navštěvují různé odborníky a např. hrají různé hry na řešení těchto problémů.

Pro R2 je důležité řešit problémy s psychologem organizace, který jí poskytuje pro ni ambulantní pomoc při řešení především krádeží dětí. Neméně důležitou je pro R2 také podpora rodiny a přátel v zařízení. S rodinou se setkává málo, protože je od ní daleko, ale přátele v zařízení navštěvuje často. Možnost sdílení zkušeností je pro R2 psychohygienu.

R2: „... ale na takové popovídání jsem potřebovala občas, protože jste na to sama a člověk to ze sebe musí nějak dostat. Tím povídáním mi to pomáhalo...Vykecat se s někým, někdo mi pak ukáže druhý pohled na věc, a to mi pomáhalo. Takže psycholog a přátelé.“

Respondent č. 3 a 4

R3 a R4, kteří si děti převzali z dětského domova nebo kojeneckého ústavu, hodnotí velmi kladně soběstačnost a sebeobslužnost těchto dětí. Z důvodu zanedbání v nich ale zůstaly obavy o nasycení. Respondenti nastavením režimu a vlastních mantinelů přiměli svěřené děti nastolená pravidla respektovat a přizpůsobit se a tím předcházet obavám o nasycení.

Důsledným dodržováním nastavených pravidel a denního řádu respondenti řeší také problémy spojené se školními povinnostmi, snahou zavděčit se spojenou s krádežemi a lhaní svěřených dětí.

V případě potřeby pomoci ze stránky provozní se respondenti nejdříve obrátí na svou doprovázející organizaci – zařízení, která jim vždy vyhověla a pomohla. R4 udivuje, co všechno je jim doprovázející organizace schopna v rámci provozních záležitostí poskytnout. V případě řešení problémů s dětmi se obrací jako manželé na sebe navzájem. Až v případě, že vidí, že problém nezvládnou vlastními silami, obrátí se na psychologa organi-

zace. R3 uvedla, že jí podporu nikdy neodmítl ani ředitel organizace. Oba respondenti se shodují, že jim chybí sdílení zkušeností nebo supervize nebo nějaké neformální posezení jednou za měsíc.

R4: *„Není dne, kdyby nepřidali – a u nás v kojeňáčku, že jsme to měli tak v domově? Hlavně jde i o to jídlo. My jsme si mohli přidávat, kolik jsme chtěli! A ve školce si můžem také přidávat!“*

Respondent č. 5 a 6

Při řešení problémů se R5 a R6 v první řadě obrátí na sebe navzájem nebo na své blízké v rámci nejužší rodiny. Problémy strachu svěřeného dítěte ze stísněných prostor řešili respondenti v rámci rodiny více než půl roku. Pravidelným doprovodem do koupelny a na WC se jim podařilo tento strach dítěte zvládnout. Také špatné sny druhého svěřeného dítěte, které se objevovaly převážně po slíbeném a neuskutečněném kontaktu s biologickou rodinou, se respondentům podařilo vyřešit. V tomto případě museli vyhledat pomoc psychologa, který dítěti pomohl v prožívání zmařených kontaktů s biologickou rodinou a tím špatné sny zažehnal.

Vzniklé a vznikající problémy svěřených dětí se snaží řešit v rodině. Pokud na to jejich síly nestačí, obrátí se na doprovázející organizaci, kterou je v tomto případě OSPOD. Dle jejich slov toho moc po doprovázející organizaci nechtěli, ale vždy jim bylo při vznesení požadavku vyhověno.

Tito respondenti vidí neřešitelný problém pěstounské péče v novele zákona o SPO, který pěstounům ukládá řadu práv, ale i povinností. Dle jejich slov je novela zákona spíše otravuje. Mají pocit, že je stále do něčeho nutí, i když nic nepotřebují. Jsou si vědomi, že tento svůj problém nijak nevyřeší, proto ho akceptují a dle možností si plní své povinnosti.

R6: *„ ... ale jinak jsme nepotřebovali nic. Až teďka nás zaskočil ten nový zákon... Nás to zlobí, jako že to je z toho zákona nařízené. A to je neštěstí. Kdyby to bylo dobrovolné, pokud potřebuješ, ano poskytneme, pomůžeme, ale ten kdo nepotřebuje, proč, na co ho otravovat....“*

6.4 Jde to lépe?

V rámci čtvrté kategorie popíšeme skutečnosti, které by se v rámci poskytování pomoci ze strany doprovázející organizace daly zlepšit.

Respondent č. 1

R1 je s poskytovanými službami své doprovázející organizace absolutně spokojena. Při položení této otázky ji okamžitě nenapadlo, jak by se daly poskytované služby zlepšit. Po chvíli rozmyšlení zmínila, že by uvítala nějaké konzultace z oblasti, zda pěstoun svou péči zvládá či nezvládá, jak má v sobě najít nějakou hranici, za kterou nenechá dítě zajít.

R1: „Říkám, my nemáme žádné výchovné problémy, tak nedokážu to nějakým způsobem nějak určit.“

Respondent č. 2

R2 zažila za dobu výkonu své pěstounské péče různé etapy ve formě spolupráce. Když přišla do zařízení, respitní péče byla poskytována formou pobytů pro děti a také pobytů pro celé pěstounské rodiny u moře. Postupem času přestala být tato forma respitní péče poskytována. Dle R2 ještě před 4 lety přicházeli pěstouni do zařízení za úplně jiných podmínek. V současné době cítí R2 velké oslabení v pomoci a cítí až nepodporu. Vidí také rozdíl v tom, když je na výkon pěstounské péče žena sama nebo když má manžela. R2 v současné době čeká na zlepšení situace podpisem nové smlouvy o výkonu pěstounské péče. Odmítnutím podpisu smlouvy o pronájmu domu se dostala dle jejích slov na tzv. „černou listinu“ a veškerá pomoc a podpora jí byla odmítnuta.

R2: „Já se nechám překvapit. Jak říkám, já nic nepotřebuju, skoro.“

Respondent č. 3 a 4

R3 a R4 vidí dosavadní pomoc doprovázející organizace za dostačující. O co si řeknou, to mají reálnou šanci dostat. Zlepšení ze strany organizace vidí jen v zařízení nějakého pravidelného setkávání, a to formou buď sdílení zkušeností, supervizí nebo obyčejných porad. Dle R4 se v současnosti mění systém pomoci a organizace si hledá svoje místa a přístupy. Zdá se mu, že se jejich doprovázející organizace věnuje více ambulantním službám a neřeší tolik pobyty pěstounů, kde by si mohli odpočinout a načerpat nové síly. Podle jeho slov kdyby se doprovázející organizace více angažovala do jejich pěstounské péče, bylo by to na menší zodpovědnosti pěstounů a na menším osobním vypětí, ale takto je to pro ně svobodnější tím, že si výkon pěstounské péče mohou více udělat podle svého.

R4: „a může to být taky o naší pohodlnosti, potom když by nám připadalo pohodlnější, kdyby se nám o děti někdo déle staral, ale si myslím, že je to zas jiná věc, že to není ani povinností té organizace, aby přebírala péči o to dítě za pěstouny, ale měla by jim jenom pomáhat, ne to dělat za ně.“

Respondent č. 5 a 6

Pomoc doprovázející organizace je pro R5 a R6 dostačující. Dle jejich slov nemají žádné problémy, které by museli s doprovázející organizací řešit. Drobné administrativní úkony, kvůli kterým se na doprovázející organizaci obrátili, byly vždy vyřešeny. Respondenti během rozhovoru vícekrát uvedli, že je způsob pomoci po novele zákona více obtěžuje, než jim pomáhá. Vzdělávání pěstounů, které jim doprovázející organizace nabídla, berou jako „pojedeme teďka, abychom si to odbyli“. Pro svěřené děti to není také lehké. Mají své vlastní zájmy, a také povinně plánované aktivity se jim nelíbí.

R5: „.... ale říkám, jinak jako tak jako vůbec žádné komplikace nemáme, tak jich nepotřebujeme nejak.“

6.5 Právo na více informací

Pátá kategorie popisuje, v jakých oblastech by chtěli být pěstouni více informováni.

Respondent č. 1

Od klíčového pracovníka má R1 veškeré potřebné informace. Nikdy nepřišla na to, že by jí klíčový pracovník něco neřekl nebo zatajil. Dle jejích slov je od přírody komunikativní, proto se v případě nejistoty zeptá. Pokud by měla zmínit nějakou oblast, o které by chtěla být více informována, tak by to bylo o možnostech víkendových pobytů pro děti. Svěřené děti již na takových víkendových pobytech byly a velice si je chválily. Pro respondenty to byl čas pro relaxaci a načerpání nových sil.

R1: „...ono se zbytečně neříká, že by děti měly mět mladí rodiče, že starí už ne.“

Respondent č. 2

R2 nemá od doprovázející organizace informace k výkonu pěstounské péče. Ví ale, že si je může najít na internetu. Cítí, že organizace má v poskytování informací chaos. S podpisem nové smlouvy o výkonu pěstounské péče očekává příliv nových informací ohledně komplexní pomoci náhradní rodině.

R2: „*Já právě že nikdy už se nechodím na nic ptát. Já už su na všechno sama, protože mně bylo několikrát řečeno anebo naznačeno, že mám smůlu, takže já jsem tam přestala chodit.*“

Respondent č. 3 a 4

R3 vidí, že doprovázející organizace nemá v poskytování informací o výkonu péstounské péče systém. Myslí si, že organizace věnuje jejich zařízení menší pozornost než ostatním zařízením v České republice. R4 by přivítal informace ke zkušenostem ostatních péstounů, více kontaktu s jinými péstouny, a to formou provozních nebo týmových porad. V péči o lidi vidí rezervu organizace. Ze zkušeností ví, že může o služby požádat i u jiné doprovázející organizace. Zatím ale nevidí důvod toto uskutečnit.

R4: „*Razím heslo, více hlav, více ví a lepší je to takové neformální.*“

Respondent č. 5 a 6

R5 a R6 jsou informováni o základních možnostech pomoci od své doprovázející organizace. Komunikace probíhá osobně, telefonicky i emailem. S nabídkou táborů pro děti byli spokojeni, jenom by uvítali informace předem ohledně platby za tyto služby. V loňském roce byli, z důvodu poskytnutí nepřesných informací o úhradě služby, nuceni přihlášenou službu u jiné doprovázející organizace zrušit.

R6: „*Tím pádem nepotřebujeme žádné další služby od nich, takže jenom to nutné co.*“

7 INTERPRETACE A ZÁVĚREČNÁ DISKUZE

Hlavním cílem výzkumné části bakalářské práce bylo zjistit, jaké jsou potřeby náhradních rodin při přijetí svěřeného dítěte, během procesu doprovázení náhradní rodiny klíčovými pracovníkem a také zda a jak jsou tyto potřeby naplňovány.

Při výzkumu byla použita metoda polotrukturovaného rozhovoru, která se jevila s ohledem na strukturu respondentů – pěstounů jako nejvhodnější. Zvolená metoda byla dle našeho názoru zvolena vhodně, protože jak se ukázalo během rozhovorů, pěstouni mají potřebu o svých potřebách a problémech dlouze hovořit. Všichni respondenti byli při rozhovoru ochotní, vstřícní a velmi otevření. Byli připraveni sdílet své zkušenosti.

Získané údaje z jednotlivých rozhovorů jsou zcela subjektivní výpovědi našich respondentů. Nedají se nijak zobecnit na širší okruh pěstounů. Z rozhovorů byly zjištěny následující informace.

Jaké konkrétní potřeby dle respondentů při náhradní rodinné péči vznikly?

Cílem výzkumu bakalářské práce bylo mimo jiné zjistit potřeby náhradních rodin při procesu doprovázení, a to jak materiální, tak duševní. Z rozhovorů vyplývá, že žádný z respondentů nevedl materiální potřeby. Dle našeho názoru to neznamená, že by respondenti neměli žádné materiální potřeby, ale že v průběhu rozhovoru pravděpodobně nad materiálními potřebami získaly převahu potřeby duševní a fyzické.

Také po položení otázky: „Jaké potřeby nebo problémy si svěřené děti s sebou do náhradní rodiny přinesly?“, většina respondentů ihned odpoví, že oni vlastně žádné problémy nemají. Při delším rozhovoru ale vyvstává řada vážných i méně vážných problémů, které je třeba si připustit a začít řešit.

Jedním z problémů, které se vyskytují jak v příbuzenské, tak v nepříbuzenské pěstounské péči, je strach dítěte. Tento strach je zapříčiněn převážně opuštěním dítěte biologickými rodiči nebo negativními zkušenostmi při výchově dětí. Projevuje se neustálým ujišťováním dítěte, že náhradní rodiče dodrží to, co slíbili a že ho neopustí. S tímto strachem jsou spojeny i noční děsy dítěte. Pokud nejsou dodržována stanovená pravidla, strach a noční děsy se často vrací. Také se strach dítěte může projevovat strachem z malých prostor, což bylo v tomto případě zapříčiněno předchozí negativní zkušeností dítěte v biologické rodině.

Příbuzenští pěstouni (prarodiče) řeší také více úzkostně hranici mezi vychovávat jako rodič nebo rozmazlovat jako prarodič. Pohlíží na tento problém z hlediska, že pokud je to vaše biologické dítě, tak tuto skutečnost vezmete, jak je, ale pokud je to vnouče, tak mu chcete stále pomáhat. Respondenti také sdělili, že u příbuzenských pěstounů je častější, že pěstouni nechtějí problémy vnímat.

V nepříbuzenské pěstounské péči řeší pěstouni fyziologické i psychické problémy dětí. U našich respondentů je to převážně citová a vztahová deprivace, citová plytkost, sobeckost, lhaní, krádeže, agrese, záškoláctví a specifické poruchy učení. U menších dětí potom pomočování.

Velkým problémem, které vnímá řada našich respondentů, je kontakt s biologickou rodinou. V případě, že biologičtí rodiče nejeví o dítě zájem, je pro pěstouny těžká situace toto svěřenému dítěti vysvětlit. Problémem při kontaktu s biologickou rodinou je také proťžování pouze jednoho dítěte ze sourozenecké skupiny. Biologičtí rodiče si neuvědomují, že mají ještě další děti, kterým by měli věnovat stejnou náklonnost. Toto vede k pocitu nejistoty dětí v některých věcech, děti se snaží prosazovat sebe a své požadavky a často jsou neohleduplní k ostatním. Jako nejzávažnější problém ve styku s biologickou rodinou jedni z respondentů vidí nedodržení dohodnutých věcí a zastrasování svěřených dětí ze strany širší biologické rodiny. Právě z důvodu nedodržení stanovených pravidel s biologickou rodinou vznikají problémy svěřených dětí, které musí často vyhledat pomoc psychologa.

Jak jsou naplňovány potřeby náhradních rodin v procesu doprovázení?

Při naplňování potřeb a řešení problémů se všichni dotázaní respondenti v první řadě obrátí na své blízké. V případě manželského páru je prvním, koho pěstoun požádá o pomoc, druhý z manželů. Respondentka, která nemá partnera, se v první řadě obrátí na rodinu. Teprve potom nebo v závažnějších věcech se obrátí na klíčového pracovníka nebo psychologa své doprovázející organizace.

Jedním z řešení vzniklých problémů je důsledné dodržování stanovených pravidel, nastavených hranic a daných slibů. Respondenti při řešení strachů svěřených dětí a jejich následného vracení se užívají metodu, že radši nic neslibují. Nedodržení daných slibů má za následek strach svěřených dětí, že se zpátky do pěstounské rodiny nevrátí. Také se ve

vztahu ke strachům pěstounům osvědčilo poskytnout dětem podporu a trpělivost. Vlastní důsledností dbát na to, aby dětem nedali záminku k prohloubení strachu.

Fyziologické problémy svěřených dětí respondenti řeší trpělivostí a časem. Tyto problémy velmi často souvisí s psychikou dítěte. Proto je důležité problémy řešit i po této stránce. Doporučením od psychologů doprovázejících organizací je pro respondenty terapie láskou. Pro pěstouna to znamená pracovat s tím jaké dítě je, jaké má geny a mít ho rád se vším všudy. Při řešení všech problémů je nejdůležitější důsledně dodržovat stanovený řád a nastavená pravidla.

Všichni oslovení respondenti se současně shodli, že je pro ně největší a nejdůležitější pomocí sdílení zkušeností. To může probíhat v rámci rodiny nebo také v rámci svépomocných skupin. Pro řadu z nich je to proces psychohygieny, možnosti uvědomit si, že nejsou na problém sami nebo jenom možnost obyčejného „vypovídání se.“

Jak respondenti hodnotí úlohu doprovázející organizace při naplňování potřeb?

Oslovení respondenti hodnotí pomoc doprovázející organizace převážně kladně. Z rozhovorů ale vyplývají různé pohledy na úlohu doprovázející organizace. Rozdílný přístup při žádostech o pomoc u doprovázející organizace je u pěstounů, kteří výkon pěstounské péče vykonávali již před novelou zákona a kteří jsou pěstouny až po novele. Pěstouni, kteří vykonávají pěstounskou péči již delší dobu, vidí v pomoci velké rozdíly. V době před novelou, kdy nemuseli mít podepsanou dohodu o výkonu pěstounské péče, která jim přiznává práva, ale ukládá i povinnosti, byla pomoc ze strany OSPOD nebo zařízení výraznější. Pěstouni v zařízení měli podle jejich slov větší materiální podporu. Někteří pěstouni vidí v současné novele jen „nutné zlo“.

Novější pěstouni hodnotí pomoc neziskové organizace, jako doprovázející organizace, velmi pochvalně. Dle zkušeností vítají poskytované služby, nejvíce možnosti respitních služeb, a také profesionální a lidský přístup odborných i klíčových pracovníků.

Respondenti také řeší otázku, že v přístupu klíčových pracovníků a doprovázející organizace nemají srovnání. Pro objektivní posouzení nabízených služeb, přístupu doprovázející organizace, informovanosti a dalších skutečností by museli po novele vystřídat více doprovázejících organizací. Takto mohou odpovídat na otázky kvality poskytovaných služeb jen z pohledu jedné doprovázející organizace.

Jakou jinou podporu využívají respondenti při zvládnání péče o svěřené dítě?

Všichni respondenti shodně uvedli, že v první řadě se s žádostí o podporu při zvládnání péče o svěřené dítě obrátí na manžela, biologické děti, blízkou rodinu nebo přátele. V rámci rodiny se snaží potřebu naplnit nebo daný problém vyřešit.

U respondentů, kteří vykonávají pěstounskou péči v zařízení, je první, na koho se obrátí v případě provozních věcí, doprovázející organizace. Je to z důvodu, že pěstouni mají uzavřenu smlouvu o pronájmu domu se svou doprovázející organizací a ta je povinna na svém majetku provést požadované úpravy či opravy.

V případě, že problémy překročí hranici, kdy je pomocí rodiny nedokáží zvládnout, obrátí se většina respondentů na doprovázející organizaci, a to převážně na klíčového pracovníka nebo přímo na psychologa.

Jsou respondenti dostatečně informováni o všech druzích podpory, kterou mohou využít?

Z analýzy rozhovorů vyplynulo, že informovanost respondentů o všech druzích podpory, kterou mohou využít, závisí na typu doprovázející organizace.

Zatím co respondenti, které doprovází nezisková organizace nebo OSPOD, jsou s informovaností o dostupnosti služeb spokojeni. Dostávají pravidelně informace o nabízených službách a možnostech jejich využití. Respondenti, kteří mají podepsanu dohodu o výkonu pěstounské péče se zařízením, přiznávají, že jim informace chybí. Vědí ale, kde je mají hledat nebo koho se zeptat.

Zajímavá je také motivace respondentů, proč se stali náhradními rodiči. Rozlišná je u pěstounů příbuzenské pěstounské péče a nepříbuzenské pěstounské péče.

Příbuzenští pěstouni jsou v mnoha případech postaveni před rychlé rozhodnutí, zda dítě nechat na pospas nebo ho přijmout do péče. Mnohdy si předem ani neumí představit, co je čeká. Na rozdíl od nich, nepříbuzenští pěstouni prochází přípravou na výkon pěstounské péče, kde jsou odborně připravováni na výkon pěstounské péče. Příprava je zaměřena na porozumění motivace přijetí dítěte, uvědomění si vlastních silných a slabých stránek, vlastních limitů pro poskytování náhradní rodinné péče.

Přijetí dítěte do nepříbuzenské pěstounské péče bylo u našich respondentů z důvodu nalezení smyslu života, seberealizace a finančních důvodů. V neposlední řadě také z důvodu vyplnění prostoru a času po odchodu vlastních dětí (syndrom tzv. „prázdného hnízda“) nebo z důvodu touhy po dítěti jiného pohlaví než jsou biologické děti.

Ať jsou motivy náhradních rodičů jakékoliv, určitě si dle našeho názoru zaslouží obdiv, že poskytují domov, lásku a podporu svěřenému dítěti, které by se bez jejich pomoci ocitlo v ústavním zařízení.

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsme se zabývali naplňováním potřeb náhradních rodin při výkonu pěstounské péče doprovázející organizací.

V teoretické části bakalářské práce jsme se snažili přiblížit moderní historii a současnost náhradní péče s rozdělením na ústavní péči a náhradní rodinnou péči. Dále se zaměřujeme na specifikaci různých forem náhradní péče, jako je svěření do péče jiné fyzické osoby, pěstounská péče, poručenská péče nebo osvojení. Třetím oddílem teoretické části je přiblížení základních potřeb, které mohou náhradní rodiny řešit.

V praktické části jsme zjišťovali potřeby náhradních rodin při přijetí svěřeného dítěte i během doprovázení, a také zda a jak jsou tyto potřeby naplňovány. Pro výzkum jsme vzhledem k tématu použili techniku kvalitativního výzkumu, pro zjišťování informací byl použit polostrukturovaný rozhovor. Po transkripci rozhovorů byla data pomocí otevřeného kódování převedena do pěti kategorií.

Výzkumem jsme zjistili, že respondenti často tvrdí, že nemají žádné potřeby nebo problémy. Při delším rozhovoru se však tyto potřeby nebo problémy postupně odkrývají. Bez pomoci rodiny by málokterý z respondentů péči o svěřené dítě tak dobře zvládal. Doprovázející organizace při naplňování fyzických i psychických potřeb náhradních rodin plní dle názoru našich respondentů svou funkci dobře. Na druhou stranu však respondenti uvedli, že nemají v poskytování služeb doprovázejícími organizacemi osobní srovnání. Pro objektivní posouzení nabízených služeb, přístupu doprovázející organizace, informovanosti a dalších skutečností by museli po novele vystřídat více doprovázejících organizací.

Zajímavým výsledkem výzkumu bylo srovnání hodnocení naplňování potřeb ze strany doprovázejících organizací u našich respondentů - pěstounů, kteří výkon pěstounské péče započali před novelou zákona o SPO nebo až po novele. Novější pěstouni jsou s poskytováním služeb doprovázející organizace spokojeni. U pěstounů, kteří započali výkon pěstounské péče před novelou, převládá pocit, že pomoc doprovázející organizace byla dříve výraznější a novelu vidí jako „nutné zlo“.

Smysl našeho výzkumu vidíme v tom, že by mohl pomoci respondentům více využívat nabízených služeb doprovázejících organizací a doprovázejícím organizacím by mohl pomoci zjistit, na kterou sféru potřeb respondentů se více zaměřit a také jak více zkvalitňovat a zefektivňovat nabízené služby. Široké veřejnosti může náš výzkum pomoci v pohledu na systém pěstounské péče a na samotnou osobu pěstouna.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ARCHER, Caroline a Zdeněk MATĚJČEK. *Dítě v náhradní rodině*. Vyd. 1. Překlad Petra Vlčková. Praha: Portál, 2001, 119 s. ISBN 80-717-8578-4.

BLATUHOVÁ, Michaela a Dagmar ZEZULOVÁ. *Hostitelská péče a příprava k ní: odborná metodika* [online]. Zlín: Tigris, 2011 [cit. 2015-01-07]. ISBN 978-9788086062. Dostupné z: http://www.detipatridomu.cz/wp-content/uploads/metodika_pripravy_hp.pdf

BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-01-2.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. ISBN 978-80-7315-185-0.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-736-7040-2.

KLIMEŠ, Jeroným. *Budování identity dítěte*. Vyd. 1. Praha: Občanské sdružení Rozum a cit, 2008, 50 s.

LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. Vyd. 4., dopl., V nakl. Karolinum 1. Praha: Karolinum, 2011, 399 s. ISBN 978-80-246-1983-5.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují: eseje z dětské psychologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1994, 108 p. ISBN 80-717-8006-5.

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, 98 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-852-8283-6.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Vyd. 1. Praha: Portal, 1999, 183 p. ISBN 80-717-8304-8.

MATĚJČEK, Zdeněk a DYTRYCH, Zdeněk. *Jak a proč nás trápí děti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1997. 187 s. ISBN 80-7169-587-4.

PROŠKOVÁ, Denisa. *Štěstí, neštěstí, láska, pěstounství: příběhy ze života o objevování toho, co je a není důležité*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, 115 s. ISBN 978-807-4221-644.

PTÁČEK, Radek, Hana KUŽELOVÁ a Libuše ČELEDOVÁ. *Vývoj dětí v náhradních formách péče*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, 54 s. ISBN 978-80-7421-040-2.

SCHOOLEROVÁ, Jayne E. *Adopce: vztah založený na slibu: užitečné rady a prostředky pro adoptivní rodiče a pěstouny*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2002, 217 s. ISBN 80-725-5066-7.

STRAUSS, Anselm a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie* Přel. S. Ježek. 1.vyd. Boskovice: Albert, 1999, 196 s. ISBN 80-858-3460-X.

ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 143 s. ISBN 9788073673185.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Zdravotně znevýhodněné dítě v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011, 52 s. ISBN 978-80-87455-04-3.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, 181 s. ISBN 978-80-87455-14-2.

VANČÁKOVÁ, Martina. *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011, 32 s. ISBN 978-80-87455-05-0.

ZELINKOVÁ, Olga. *Poruchy učení: dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, ADHD*. 11. vyd. Praha: Portál, 2009, 263 s. ISBN 978-807-3675-141.

ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 197 s. ISBN 978-802-6200-659.

Zákony:

ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111, s. 7662-7681. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>.

ČESKO. Zákon č. 109 ze dne 5. února 2002 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In: *Sbírka zákonů Česká republika*. 2002, částka 48, s. 2978-2991. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>.

ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů Česká republika*. 2012, částka 33, s. 1026-1368. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

AHDH	porucha pozornosti s hyperaktivitou
aj.	a jiný
a kol.	a kolektiv
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
cca	přibližně
cit.	citováno
č.	číslo
et al.	a kolektiv
ISBN	alfanumerický kód určený pro jednoznačnou identifikaci knižních vydání
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
nakl.	nakladatelství
např.	například
NLN	Nakladatelství Lidové noviny
OSPOD	oddělení sociálně právní ochrany dětí
R1	respondent číslo 1
R2	respondent číslo 2
R3	respondent číslo 3
R4	respondent číslo 4
R5	respondent číslo 5
R6	respondent číslo 6
roč.	ročník
s.	strana

Sb.	Sbírka zákonů
SOS	tísňový signál
SPO	sociálně-právní ochrana
T	tazatel
tj.	to je
tzn.	to znamená
tzv.	tak zvaný
vyd.	vydání
WC	toaleta

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Otázky rozhovoru

Příloha PII: Přepis rozhovoru

PŘÍLOHA P I: OTÁZKY ROZHOVORU

Níže uvedené otázky byly připraveny jako schéma rozhovoru. Formulaci a pořadí otázek jsme při rozhovoru přizpůsobili situaci.

1. Kolik je Vám let? Jak dlouho jste osobou pečující?
 - 1.1: Máte děti ve výlučné péči či o děti pečujete s partnerem či manželem?
 - 1.2: Kolik dětí máte v pěstounské péči?
 - 1.3: Kolik je jim let?
 - 1.4: Jakého jsou pohlaví?

2. Máte nějaké biologické děti?
 - 2.1: Kolik?
 - 2.2: Kolik je jim let?
 - 2.3: Jakého jsou pohlaví?
 - 2.4: Jaký je vztah Vašich biologických dětí a dětí v pěstounské péči? Vyvíjel se nějak?

3. Z jakých důvodů jste se stal/a pěstounem? Jaká byla hlavní motivace?

4. Co Vám výkon pěstounské péče přináší?

5. Co je na péči o svěřené dítě/děti nejtěžší?

6. Jak byste popsal/a okolnosti příchodu dítěte/dětí do Vaší rodiny?

7. Jaké problémy/potřeby si dítě/děti s sebou přinesly?
 - 7.2: Jak se Vám podařilo tyto problémy zvládnout?
 - 7.3: Jaké další problémy vyvstávají?

8. Měl/a jste někdy problémy s dětmi, že jste si řekl/a, že pěstounské péče litujete?
 - 8.1: Pokud ano – popište jaké?

9. Kdo Vám pomáhá při řešení problémů při výkonu pěstounské péče?
 - 9.1: Jak Vám tato/tyto osoba/y konkrétně pomáhá/ají?
 - 9.2: Na koho se jako první v případě potřeby obrátíte?

10. Jakým způsobem se Vám daří tyto problémy/potřeby zvládat?

11. Jak hodnotíte pomoc klíčového pracovníka doprovázející organizace při řešení problémů?
 - 11.1: Je tato pomoc dostačující?
 - 11.2: Pokud ne, v jakém ohledu by se měla zlepšit?
 - 11.3: Pokud ano, mohla by se ještě nějak zlepšit?

12. Jaké máte informace o možnostech pomoci klíčovým pracovníkem doprovázející organizace?
 - 12.1: O jakých oblastech pomoci byste chtěl/a být více informován/a?

PŘÍLOHA P II: PŘEPIS ROZHOVORU

Příloha obsahuje přepis rozhovoru R5 a R6, manželského páru. Pro lepší orientaci v transkripci rozhovoru je tazatel označen tučně. Na základě ujištění respondentů tazatelem jsou všechna zjištěná data, jména osob, názvy obcí a zařízení anonymizována. V textu jsou označena velkým písmenem a třemi tečkami. Úvodní písmeno je smyšlené.

T: Takže dobrý den, dovolte mi, abych se Vám oficiálně představila, moje jméno je Michaela Slavíková, jsem studentkou 3. ročníku kombinovaného studia sociální pedagogiky, ráda bych vám teda poděkovala za účast v mém výzkumném projektu, který má za úkol dozvědět se, jaké jsou potřeby náhradních rodin při přijetí dítěte, během toho doprovázení a zda a jak jsou tyto potřeby naplňovány. Chtěla bych vás na úvod požádat o udělení souhlasu s nahráváním. Pokud teda souhlasíte, jestli byste mohli vyjádřit hlasitě, ano, souhlasím.

R5: ano

T: děkuju. Také bych vás chtěla ujistit, že zjištěná data z tohoto rozhovoru, budou použity výhradně pro tento projekt a data, jména, názvy budou anonymizovány. Pro rozhovor mám připraveny otázky, které bych vás chtěla poprosit pravdivě odpovědět. Na rozmyšlení si nechte libovolný čas, s tím, že nejsou žádné správné nebo špatné odpovědi, chtěla bych znát váš názor a vaše pocity. Takže jestli můžeme zahájit ten rozhovor první otázkou – kolik vám je let a jak dlouho jste osobou pečující?

R5: Takže mě je 54 a osobou pečující jsme 8 roků.

T: Máte děti ve výlučné péči či o děti pečujete s partnerem či manželem?

R5: Ano, děti máme ve společné péči, manželovi je 56. Letí to.

T: Kolik máte dětí v pěstounské péči? Jakého jsou pohlaví a kolik je jim let?

R5: V pěstounské péči máme 2 děti, H... a K..., H... v současné době bude 11 letos a K... bude letos 15.

T: Děkuji. A máte i nějaké biologické děti?

R5: Svoje vlastní děti máme taky dvě, obě dvě jsou už dospělé, jsou to dvě děvčata, jedné bude letos 35 a druhé 33.

T: A jaký je vztah biologických dětí a dětí v pěstounské péči?

R5: úplně úžasný, děcka si rozumí od samého začátku, jedna je spíš jejich jako taková, ta starší je spíš vychovatelka, pomáhá jim víc se školou, protože hlavně teď s nama bývá, že a je na ně spíš taková, spíš klade důraz na to, aby byli ve všeckém 100%. J... ta je víc taková kamarádštější, ale taky na ně klade, aby dodržovali všechny pravidla a třeba teďka, když se tady J... nastěhovala tady do D...., tak kdy možů, tedy sů u ní. Podle toho je vidět, že se mají rádi. Nejen s ní, ale i s jejím manželem. Fakt jako je berů, jako kdyby byli odjakživa naši.

T: Dobře, děkuju. Můžu se teda zeptat, z jakých důvodů jste se stali pěstouny? Jaká byla hlavní motivace?

R5: Hlavní motivace byla taková, že když nám ty děti odrostly a odrostly nějak strašně moc rychle, tak jsme zjistili, že ten barák je veliký a prázdný a navíc, jak manžel dělal už autoškolu, ráno odjel, vrátil se večer, holky vlastně v té době obě dvě studovaly, jedna byla na výšce mimo domov, druhá už vlastně byla, studovala dálkově, takže chodila po večer do školy, přes den do práce, tudíž jsem tu byla jenom sama, jak trubka, připadala jsem si hrozně přebytečná. A taťka odjakživa snil o tom, že by chtěl kluka a jelikož nám nebyl dopřán, tak jsme proto zvažovali, že teda, abysme ten náš barák zaplnili, že teda, původně jsme teda měli v plánu, že si vezmeme jenom jedno dítě, že si vezmeme jednoho kluka.

T: A z jakého důvodu teda jsou dvě, jsou to sourozenci?

R5: Sů to sourozenci a sů z důvodu toho, že když jsme vlastně absolvovali ty různé psychologické testy a takové různé ty přednášky, tak nám bylo doporučeno, že v naší rodině už jsme samí dospěláci, a že když si vezmeme jenom jedno dítě, takže bude u nás ztracené. Oni nám to nedali jakože mosíte, ale dali nám to takové na zvážení, že o tom uvažovali, že by v našem případě volili aj děti dvě. No a my jsme nad tím uvažovali a tak jsme na to přišli, že to bude asi tak lepší. A su ráda, fakt že to tak bylo, protože vlastně když přišli H... bylo 2,5, K... bylo tenkrát 5 vlastně skoro 6, protože šla do školy a oni vlastně tím, že byli tady spolu, tak vlastně vzájemně si nahrávali, že jak si spolu hráli, tak spolu třeba na té zahradě skotačili, prostě jeden bez druhého. A to co udělala K..., to všechno H... po ní opakoval, že on by prostě nikdy nešel za mnů sám, když by nešla první ona. Nebo když jsme za nima došli do domova, on vždycky čekal na reakci té starší sestry, prostě tá mu vždycky dávala ten povel a jako bylo to do nedávna. Teď už se trošku osamostatnil, že?

T: Zeptám se pána, jestli k tomu chce něco dodat?

R6: souhlasím s výkladem

T: Dobře, děkuju. Tak se zeptám, co vám výkon té pěstounské péče přináší?

R5: takže přináší nám hlavně starosti, ale na druhé straně zas radosti, protože ty děcka sů fakt šikovné, my když jsme si jich brali, tak nás všeci upozorňovali, že nemáme čekat na to, protože naše holky jsou jedna inženýrka, druhá magistra, tak už nám automaticky říkali, to prostě nečekajte. Tam nebudů žádné studijní výsledky, nebudete mít už takové lážoplá-žo, že se děcka budů učit dobře. No a, když K... šla do první třídy, tak jsme zjistili, že není na tom nic, co nám z toho řekli, že všechno prostě zvládá dobře. Šla sice o rok pozdějc, protože ona je v listopadu, no ale do té čtvrté třídy měla samé jedničky. Pak už začaly dvojky, no a H... nápodobně, ten úplně, ten mně přišel ze začátku ještě jako víc takový, protože on vlastně když ještě, když ona už chodila do školy a on ještě byl tady mateřák, tak se při ní učil anglicky a prostě zvládat ty její látky. Takže jako po této stránce sů jako šikovní. Ale je fakt, že když jsme zjistili, že sů šikovní, tak zas na ně už tlačíme, už aj chceme, aby byli. Navíc obá dvě majů teda od pána boha úžasný hlas, obá dvě krásně zpívajů a K... v tom podporujem víc, protože je starší, tak tů manžel vozí dvakrát týdně do Z... kde chodí do operky a jako mimo to ještě zpívá aj tady v D... v D... a protože my jsme vlastně nábožen-sky založená rodina, tak chodíme do kostela a tak zpívá i v kostele ve sboru, takže ona má toho zpěvu fakt nad hlavu. A ju fakt zpívat baví, ju tady když je sama doma tak slyšíte je-nom po baráku, jak si tady pěje. Nejlepší sa jí zpívá důle v prádelce, tam je nejlepší ozvě-na, to má hrozně ráda. Pak hrozně ráda kreslí a ráda fotografuje, tak teď co my máme ta-kovů starost nejvíc, tak vlastně, že bude příští rok vycházet, tak nájít ten správný směr.

R6: umístnit se někam. Koníček jsou koně, velký, a ona se zas zhlídla v tom a chtěla, jako-že zemědělská škola nebo něco takového, to jsme jí rozmlouvali, tak teďka už na to tak trošku přišla, že koníček by měl být jako opravdu koníček, a že se tak dala tím směrem, že teďka chodí do přípravky a kreslí, maluje a dělá všecy ty věci, co budou potřeba na těch talentovkách. Chtěli bysme, aby šla do U... na tu umprumku. Ona s tím jako už teď trochu souhlasí, baví ju to, všecy ty věci a ty přípravy, co teďka absolvuje, tak se jí daří v tom, zvládá to kreslení a všechny ty věci spojené s tím. Teď půjde na víkendovou přípravku tady jako s ohledem na tyto věci co ji tam čekají na těch talentovkách, tak zdá se, že jo, že to bude pravda, že tam půjde, že se tam dostane.

T: Takže vám to přináší radosti? Z této stránky. Co teda bylo za celou tu dobu nejtěžší na té pěstounské péči?

R5: Nejtěžší? No já si myslím, že ze začátku bylo nejtěžší to, že jsme vlastně měli takové nejasné vztahy s tů jejich rodinů.

R6: S biologicků rodinů. Rodičové se nezajímali velice moc, ale dědeček, otec otca, a ten nám dělal jako trošku neplechu, jako že vyhrožoval a telefony a takové.

R5: Zjistil si náš telefon.

R6: A chtěl teda je. K... to už jakoby chápala co a takovým stylem, jakože, když jsme se setkali, oni nechtěli fyzicky s ním přijít do styku někde jakoby u nás nebo někde ve městě, tak jsme to všechno organizovali přes sociální pracovníci na B..., v domově, nebo v tom mezičlánku takovém, odkud jsme si jich brali. Tak tam nám vždycky vyhověli, když oni chtěli s nimi setkat, tak jsme se domluvili tam s tou sociální pracovnící, já jsem tam děcka zavezl, a oni si tam vykonali tu návštěvu, až bylo po návštěvě, tak mě zase zavolali a já jsem pro děcka přijel. No to byl tak, že když tam přijel ten děda, tak H... tam nechtěl byt, cizího pána, on ho v životě neznal ho, no K... si ho trochu vybavovala, pamatovala, ale H... tam vůbec nechtěl byt, on chtěl jít se mnou pryč, já jsem vždycky někde musel stát za rohem, čekat jako co z toho vznikne. No a potom, když se stalo, že jsme se s ním už i já setkal, že jsem tam s ním, že jsme spolu, tá paní doktorka, tam ta psychologka a obá dvá aj s dětima, tak všechno bylo v pořádku. Děda s tím souhlasil, všechno dobré, jenomže uběhly dva dny, tři dny a všechno bylo zase zpátky.

R5: On vyloženě využíval toho, když věděl, že jsme v práci, volal k nám a začal děckám vyhrožovat, že si jich vezne, že si jich odveze, že soud jim je přiklepe. My jsme došli z práce a ti tady bečali obá dvá, že děda jim vyhrožoval. To byly takové špatné, jako na co neradi vzpomínáme, že? Jako jinak s rodičama jsme neměli problém. Protože oni třeba zavolali, že když oni měli ještě dva sourozence, když byli předtím v L..., a že když zavolali, že do L... pojedů za ty dva, tak my automaticky jsme se sebrali s tymato a jeli jsme tam. Právě pro ty děcka to bylo zklamání, hlavně pro K..., H... byl ještě malý. Ona sa na ně těšila, ale zároveň z toho setkání měla hrozný strach, my jsme třeba šli na B... k psychologce, aby ju na to připravila, no a my pak přijedeme do L... a oni tam nepřijeli. A to bylo několikrát. Takové šoky co dělali, to bylo, to těm děckám nějak moc neprospívalo a odrážalo se to potom, vždycky když něco bylo takového, tak sa to odrazilo u K... jak ve škole, pak sa to odrazilo aj v tom, že byla taková uzavřenější, málo mluvila. Protože na

jedné straně ona cítí, že má nás, ale na druhou stranu ví, že má aj ty svoje rodiče a ona má strach jako nějak to mezi nama to formulovat, ona má strach, aby nám neublížila, ale ona prostě na to nemože, jako já sa jí snažím vždycky že, šak minule jsme to rozebírali, že teď-ka sa jí zas po dlouhé době ozvala maminka, že prostě nemosí se nějak před nama ostýchat a jako všechno záleží na ní, jako jak sa k tomu postaví. Ona už má 15 roků a už si to mosí sama trošku v tom životě uspořádat. Je fakt, že jsem si myslela, že třeba i ta matka, když se jí teď ozvala, tak jsme si říkali, že to vydrží, až bude starší, až bude mít trošku tu školu za sebou a taky tu pubertu. No a tak, ale na jednu věc to bylo dobré.

R6: Teď téma novými médii, no ale ty, jak se to jmenuje, internet, různé vazby po internetu, sociální sítě, přes facebook, tak tam jako by ju někde objevila, našla no. Chvilku komunikace jakási probíhala, ale teď si myslím, že to ustříhla zase všechno, protože maminka ju vodila za nos.

R5: Ano, K... není hlupá, K... jí dala takový test vlastně na to a zjistila, že jí vlastně mamka lže.

R6: Ona se podbízela takovým stylem, vždycky se zeptala, K... co děláš? A ona hnedka jí odpověděla, ty jsi celá já, to jsem dělala taky. Na všechno, co K... jí napsala, tak ano, to jsi celá já, to jsem dělala úplně taky. Ona se mě ptala, vždycky jak jezdím pro ňu k tím koním, a vždycky mi to říkala, co má dělat, já říkám, tak zkus, mamince napiš něco, však ví, co dělala u koní, co se jak jmenuje, říkám, víš názvy toho, co tam je, tak zkus napsat, jestli si to vybavuje a uvidíš, jak ti odpoví. No a ona odpověděla nesmysly, no tak K... milá zjistila, že mamka ju vodí za nos a od té doby ju tak trošku jakoby odpálkovala. Přestala odpovídat, nepíše a ona je asi nějaký případ těžký, protože když jsme mluvili aj tady s OSPODu s tou paní z té sociálky, tak aj ona ju naháněla kvůli nějakému podpisu, jsme chtěli nebo co a nebylo možné komunikace s ní, že nějaká ubytovna, vedoucí ubytovny, že byla v nějakém špatném stavu, opilá a taková nekomunikovala. No a teď je klid. Ti dva sourozenci, co byli v tom L..., tak ty si vzala otcova sestra, taky jako do pěstounské péče. Ale jestli jsou u ní, nebo ten dědeček, to tam ještě nějak ovlivnil, jestli je tam s něma nevím, ale od té doby co oni odešli z toho L..., my jsme za nima jezdili, vozili jsme si jich sem, k nám na sobotu. Zas to byl problém, že aj když jsme chtěli na víkend, tak to nešlo, protože oni spadali pod sociální K... v Čechách a na každý pobyt K... musel dát vyjádření, jestli ty děti tady můžou být. A oni zase, když jsem tam volal, jestli to dají, tak oni řekli ano, ale my to musíme vidět, oni by měli z K... přijet sem, jo podívat se u nás, jak to tady vypadá, co jestli vůbec ty děcka sem můžou jít a na každou tu návštěvu oni museli dát sou-

hlas. Nakonec jsme to udělali tak, jako že, nemohli tu přespat, nemohli tu být víkendový pobyt, ale na den a to dovolila paní ředitelka v domově, tak když třeba bylo potřeba aj dva dni nebo co, tak jsme museli ráno v sobotu zajet tam, večer jich vrátit zpátky a v nedělu zase ráno pro ně a zase zpátky. Takže tak to bylo složité z tohoto pohledu.

R5: Jako na jednu věc tým děckám fandím, že sů také v té rodině, já si myslím, že jim u tety není špatně, ale zase jako je mě aj líto, že se tady přetrhly ty sourozenecké vztahy, protože naše děcka jako tá T..., tá asi teď chodí tak do druhé třídy, no ona byla vlastně o dva roky od H.... Oni byli nějak po dvou letech, takže teď bude asi ve druhé a ten P... byl vlastně jenom o rok mladší jak K..., ale on byl fakt postižený. Ale jako K... s H... ze začátku dlouho vzpomínali, co T... a už jich nevidíme, a tak. Teďka si třeba vzpomenu sem tam někdy, ale říkám, jako myslím si, že třeba právě tady s těma děckama to mělo větší smysl než s tima rodičama, aby sa setkávali. Je to škoda, že se ty vazby přetrhly, ale zase je to dobré pro toho P..., že třeba se mu věnujů, i když mu tady v tom L... nebylo špatně, on tam měl hrozně rád jednu tetu, která se tam o něho starala. My když jsme tam přijeli a on třeba byl chvílku s nama a za chvílku sa už otočil a už nám ukazoval, že chce za ňů.

T: Dobře, děkuju. Vy jste mi vlastně tím odpověděli na tu otázku okolnosti příchodu dětí k vám. A přinesly si děti s sebou nějaké problémy, nějaké potřeby, které jste museli ze začátku nějak zvládat, řešit?

R5: My, když jsme si jich vzali, tak vlastně H... teda, bylo vidět, že je řádně narušený. Protože měl 2,5 roku, vůbec nemluvil, a co jako tak normálně do plének čurání, tak kakání. To čurání, ten záchod to byla asi ještě půl roku dobře záležitost, než jsme ho. No a co jsme, bylo mi to divné, že nás na to nikdo neupozornil z domova, že on vůbec nesnášal nějaké malé prostory a vůbec koupelku a tak. Takže, my když jsme přišli, já když jsem s ním chtěla jít na záchod, tak jsme myslela, že on se zblázní. Ho zatl vřed, on vlastně do té malé místnosti vůbec nechtěl jít a to samé bylo v koupelně. On třeba byl u nás aj měsíc a po měsíci jsem mu řekla, H..., prosím tě, podaj mě z pračky něco. A on šel, letěl do té místnosti, teď v těch dveřích se zastavil a prostě nešel dál. Takže jsme prostě, my sami jsme si vydedukovali, že určitě musel být někde zavíraný, v nějakém malém prostoru, že ho tak doma moseli trestat. Protože to trvalo fakt půl roku. Ale my třeba jsme ho v ložnici vyslékli, J... vždycky napustil vanu, šup s ním do vany a tam už pak když jsme s ním byli v té koupelce, seděli na vaně, tam už vydržál v té vaně aj hodinu. To už zase v pohodě. Ale prostě nejhorší bylo jenom do té místnosti vejít. Postupem času jsme to odbůrávali, ale jako ten záchod,

co šel a sedl na záchod, to trvalo nejdýl. To jako fakt byla. A to mluvení také, to oni už na tom B... měli logopedku, šak ona teďka je ve S..., tak my za ňů jezdíme teď až tam, protože to byla mladá holka, která zastupovala tady ve Z... paní nějaků a pak sa vracala tam, tak aby měl stejnů a neměnil, tak jezdíme za ňů do S.... A ona jako fakt na něho měla dobrý vliv, pěkně s ním jednala a tak jako sa s ňů snažil, no a je fakt, že první slovo, což měla největší radost naša babička, která z toho byla nejvíc zmatená, že si bereme cizí děcko, že, tak první slovo bylo babi. Fakt že jo, kdysi s ňů byl u slépek a cosi tam tak tentoval a pak řekl babi. No babička tá aj bečela tenkrát. No tak pochopitelně. Pak jako postupem, jak začínal ty slabiky, pak už mu to začalo jít. Takže jsme s tím ze začátku měli s tímto práce, ale bylo to, né jenom my, ale jako i holky nám pomáhaly.

R6: Teď už není poznat žádné zpoždění. Teď je všechno už v pořádku.

R5: Teď už tu pusu nezavře. Akorát, že hrozně drmolí, strašně rychle. A proto teďka ještě chodíme k paní logopedce, aby ho naučila, on totiž neměl, dlouho zuby, on měl furt ty svoje malinké, mu furt vyletoval jazyk a ona to nechala, že máme přijít, až se mu vyměníja velké zuby, ale on si na to tak zvykl, že teď mu to dělá problém.

T: Takže dařilo se vám ty problémy zvládat v rámci rodiny.

R5: No a K..., ta jako v pohodě, tá akorát jednu dobu měla nějaké špatné sny, to sa jí vracalo, to jsme nemohli, na to jsme nepřišli, ani my ani, to nemělo nic společného, možná to mělo něco společného z toho dětství, protože se jí vracali psi, že pořád viděla nějaké škarredé obrázky, že třeba auto přejelo psa jí před očima a takové prostě hnusné nějaké ty, proto jsme chodili asi tak rok k paní psycholožce co byla na B... a ona tak s ňů se snažila vždycky tak rozebírat a když měla trošku třeba ta rodina, když měla přijít a zklamala ju, a byla z toho špatná, tak jsme za ňů vždycky zašli. Nebylo to tím, že by potřebovala psychologa, že by byla nějaká špatná a třeba co jsme aj H... chodili k psycholožce jako ve Z..., to vyloženě jenom z toho, že jsme to měli napsané, že tam musíme jít, po tych rokách jsme asi šli ve třech rokách, pak ona ho chtěla každý rok vidět. Dokonce sa přiznám, že psycholožka nám napsala do papírů, že ho v žádném případě nepustí do školy, protože on je v srpnu a že mu dá odklad, protože je z domova. No a my když jsme potom, já jsem to nahlásila ve školce, no a paní ředitelka mě řekla, že to je vyloženě blbost. Že to děcko je tak šikovné, že vůbec jako, že když ho tam budu rok ještě držat, že já mu tím ještě víc ublížím, že to nechává na mě, že ona mi to nemože, ale že to je její názor. Tak jsme to doma zvážili J... ten hned říkal do školy, proč ho budem dávat do školky, zbytečně ztratí rok.

Kdyby byl třeba v září, neřeknu, ale když fakt byl v tom srpnu ještě, ale nelitujem toho, protože fakt byl od začátku šikovný. Zvládal to velice dobře.

T: Jsou šikovní. A kdo vám teda pomáhal při řešení těchto problémů, co jste popsali? Od začátku až do teďka, konkrétně kdo? Na koho jste se v první řadě obrátili, když jste potřebovali pomoc?

R5: Myslím, že tady hodně jsme zvládali sami. Ze začátku, úplně ty první, když něco, tak jsme se vybrali přes ten B..., že? Tam byla E..., která tam dělala tu vedoucí, sociální pracovníci, byla to spolužačka naší J..., takže jsme ju znali, že je tady vedle z Ú.... A jako když něco, tak jsme jí vždycky zavolali jestli možem přijet, jako s tů K... anebo když sa ty rodiče ozvali, že chců přijet, tak jsme to vždycky zavolali jim a oni řekli, jó, domluvíme to tady na B.... A vždycky my jsme přijeli na ten B..., už aj co ty děcka byly u nás asi dva roky a to bylo asi jenom jednu kdy oni chtěli přijet na ten B..., jednu tam, ale pak ten děda začal jezdit. Takže to jsme fakt jako vždycky přes ten B... řešili, že jsme přijeli tam, tak tam byla vždycky buď ta E... nebo ta psychologka, chtěli jsme, aby tam s nima nebyli sami.

R6: Vždycky nějaký ten pracovník z toho B... s nama seděl v té herně. Ono to probíhalo tak, že oni vyžádali, jestli můžou přijet na tu návštěvu a když jsem se s něma potom bavil, s těm pracovnicema, tak oni přijeli, děcka si hrály samy navzájem, protože ty dva mladší sourozenci byly ještě tehdy na B.... Takže oni tam byli, se sešli všichni čtyři, ony si hrály spolu děcka, a oni seděli na židli, podívali se na hodiny, nám jede za chvílku vlak, tak jedeme. Nějaká komunikace mezi, když jsme se třeba ptál aj K..., ptál sa něco taťka nebo děda chtěl něco vědět, jak se máš, jak žiješ, ne. Ony si hrály děcka mezi sebou. Takže on tam dvacet minut poseděl, zvedl se a šel.

R5: Takže, co jsme potřebovali pomoct ze začátku, tak to ten B... když jsme oslovili, tak ti nám vždycky pomohli. Jinak jsme ani žádnů pomoc nepotřebovali. Nikdy jsme ani nikoho nevyhledávali. Snažíme sa sami mezi sebou jako, snažím sa děckám vždycky říkat, že dobrým slovem je všecko lepší než nějakým křikem, protože K... měla jednu dobu ve zvyku, že pořád ráda zvyšovala na H... hlas a jako já sa nedivím, když jsem viděla tu matku tak to mě přišlo také taková generálka. Asi prostě ty geny sa přeca objevíja dál v tých rodinách, takže není divu, že to určitě také získala aj ona. Je, ona je jinší jak H..., oni sů úplně každý jiný. Ale svým způsobem si myslím, že už se také ořukává, jako někdy má takové různé názory, ale tak jako. Zas už je starší, už má ty 15, ona byla aj starší, když došla. Oni totiž,

když k nám došly, tak ona ze začátku, to jsme si aj zavinili sami, protože ona když došla, ona chtěla furt pracovat. Ona prostě furt chtěla, ona klidně mě řekla, že mi půjde uvařit kafe. Já jsem byla v šoku, říkám opovaž se, dyť sa opaříš. Né, já jsme mamince doma vařila. Nebo chtěla prát, žehlit, že prostě takové práce, my prostě jsme furt na ňu apelovali, že ona je ještě dítě, že si musí hrát. A tím pádem jsme ju od téj práce tak zrazovali, že teďka, potom až už byla starší, a já už jsme zas chtěla, aby něco dělala, tak jí už se zas nechtělo. Že už to bylo takové, že už to, ale musím to teda zaklepat, raz, dva, tři, že teďka fakt jako si bere za své, že aj když ide k tým koňom, tak jsme jí říkala, že si musí aspoň v tu sobotu vysát, navrchu má svůj pokojík, mosí si ho udržovat v čistotě, no není úplně ideální, ale prostě snaží sa. Aspoň v rámci svých možností. Takže už to jaksi tak je. Že aj třeba když nestihne, tak mi řekne, já jsme to nestihla dneskaj, ale já třeba uklidím kúpelku zítra ráno nebo ju udělá den dopředu, protože ví, že už nejakú starost má. No a ten malý to samé. Jako už také začíná, mosí, protože, je sice fakt, že K... je velice šikovná, když vidí taťku venku, tak ona s ním sadí, okopává, hrabe, všecko. H..., ten má takový, ručičky tak, tan mosí být nějaký počítačový maniak, protože my, když děláme domácí práci nejakú dohromady celá rodina, on sa klidně zdejchne, a když já přijdu, on sedí u počítača, a řekne, že mňa to ale nebaví skládat dřevo. Já hochu, mňa to také nebaví, ale ohřívát sa pak chceme všeci. Takže sú každý jiný, ale svým způsobem říkám, majů zas každý nejaké jinší zájmy.

R6: A to je zas takové období, on je jakoby technicky šikovný, umí přemýšlet nad praců, když něco dělá, ví, co, jak. Technicky to je zdatný moc.

R5: To přesně tak, když mě sa blokuje televiza, já čekám na něho, on přijde a vím, že mě ju spraví. To samé mobil, jsem si ho pokazila, jediný kdo v naší rodině, tak H... je na to šikovný.

T: Dobře, děkuju. S tím, že v dnešní době máte podepsánu dohodu o výkonu pěstounské péče s doprovázející organizací. Jak hodnotíte pomoc toho klíčového pracovníka při řešení problémů, které vlastně teď jsou?

R5: No, my si nemožem ztěžovat, že? My jsme měli před tím paní ...

R6: paní Č..., ta šla do důchodu a teď máme tu paní H.... My jsme nějak nevyžadovali, oni si plnili ty své povinnosti, zavolat, ty pravidelné prohlídky nebo ty kontroly co má. Teď jsme domluveni na třináctého, nebo jak je to v pondělí, že přijede. Jako ona vždycky zavolá dopředu, po telefonu se domluvíme, nebo pošle mejl, zkontaktujeme se, domluvíme se, ale jinak jsme nepotřebovali nic. Až teďka nás zaskočil ten nový zákon.

R5: Spíš nás to teď otravuje, že oni chců po nás neco. Když to řeknu tak otevřeně.

R6: Nás to zlobí, jako že to je z toho zákona nařízené. A to je neštěstí. Kdyby to bylo dobrovolné, pokud potřebuješ, ano poskytneme, pomůžeme, ale ten kdo nepotřebuje proč, na co ho otravovat. Je to jen opravdu vyloženě neštěstí v tomto, že nutíja, že musíte, musíte, tak proč? Tam byl jeden pán a říká, musíme jenom zemřít. Proč jako musím? Já nevím, jak by to vypadalo, když bysme tam nešli, jestli ty děcka nám veznů nebo co by, jak by to, ten výsledek by byl, co by z toho vzniklo, nevím. A toto je otravné. Prostě, že my se snažíme, někdo tam třeba je furt u dveří, jo chodí tam, stojí a vyžaduje po nich něco, my nepotřebujeme nic, nechceme po nich nic, plníme si navzájem to, že oni přijdou, udělá si tam tu fajfku, vykonala tu návštěvu, vyhodnotila to všechno dobře, žádný problém není, tak proč bysme kdesi jakoby měli chodit.

R5: Přesně tak, já bych byla spokojená, kdyby to bylo tak jak bylo, peníze za nějaků výchovu kdyby si nechali, co teďka přidali, protože mě to přijde spíš takové, že v dnešní době, jak jsme slyšela tady nějaké názory, tak jako, já bych si to děcko také vzala, šak za to platíja, tak jako, pro peníze brat děti, to je neco hrozného.

R6: Pro peníze. My jsme to řešili z pohledu enom toho, že pomůžeme tým děckám. My jsme se rozhodovali, jestli ano nebo ne, my jsme měli obá dvě představu, že přijdeme jakoby do toho dětského domova, a oni řeknou, tak tady je skupinka dětí, které můžou jít na tu pěstounskou nebo na osvojení a teďka si vyberte. Jenomže to je úplně jinak, to funguje, to nám vysvětlila už na tom krajském úřadě tá paní psychologka co tam byla, no tak jsme čekali, už jsme jakoby to vzdávali, my jsme prodělali všechny ty tyto školení a tyto kurzy týdenní, víkendové, odpoledne, testy, psychotesty a všechny ty záležitosti a tři, čtyři roky nic jako. Roky běžely a to my jsme začali už ve 40 jako přemýšlet o tom a oni nám řekli, že v našem věku, že už nemožeme osvojit. Že už jenom pěstounské. Nevím proč? Já jsem nikde nenašel v zákoně žádnou věkovou hranici, ale to nám na tom kraji prostě řekli, že už to prý v našem věku nejde. Ale nenašel jsem žádné omezení věkové nikde. Tak jsme to prostě podstoupili, že teda, že teda to budem respektovat, že teda budem pěstouni. My jsme chtěli, jakože si osvojit ty děti a protože tam na ty školení s nama chodila paní z P... a oni si vzali to dítě a tá jeho matka se ho zřekla a všechno, tak oni během roku, nebo nevím už ho měli osvojenou. Ona všechno podepsala u soudu, vzdala se všechkých těch práv, nároků a řeší to jako rodina bez nějakých tech takových těchto věcí jak my. No ale my jsme na to přistoupili potom, že to tak je a toto ještě taková další zásah tady s tím novým zákonem, s tou změnou, musíte, musíte, musíte.

R5: To není jenom o nás, ale já jsem třeba teď říkala, že pojedeme teďka, abysme to odbyli, tak nevím, kde to teďka dali, J... nebo co. A K..., to tam mosím jet aj já? Oni zase chců, aby ty děcka sa tam mezi sebů aj setkávali aj s tima ostatníma, že? Aby si trošku povykládaly mezi sebů, no a jako, když jsme to řekli, tak K... taky z toho nadšená není.

R6: Ona už má zájmy ty koně, toto a takové, a ví, že bude svátek, že bude volno, že může ke koňom, a nakonec je to ještě obtíž pro ňu, že mosí s nama, že mi ju nekde. Já říkám, to není jako z naší vůle, tak to prostě je, tak tak to musíme.

R5: Zase si myslím, že z druhé stránky jí to neublíží, zas pozná něco jinšího.

T: Takže je to podle vás dostačující ta pomoc, kterou oni vám nabízejí v rámci toho zákona?

R5: já si myslím, že jo. My totiž nemáme žádné problémy, kdybysme možná měli nějaké problémy, a moseli tam víc chodit za něma, tak bysme možná třeba řekli, nepomáhajů nám nebo to. Ale my po nich fakt nic nepotřebujeme zasěj, aby nám nejak, my vyloženě akorát co tam ideme tak když oni nás zavolajů nebo třeba teďka K... potřebovala razítko od tých rodičů, což jsme moseli mět podepsané, protože měla těch 14 roků tak jsme chtěli také tu operaci na ten děložní čípek, jak to teď ty čtrnáctileté holky majů, tak to jelikož su pěstounka, zas mosíja všecko rodiče podepisovat, takže jsme s tým zas měli trošku patáliju, ale říkám jinak jako tak jako vůbec žádné komplikace nemáme, tak jich nepotřebujeme nejak.

T: Toto jste řešili přes klíčového pracovníka?

R5: Ano, ano. To nám paní H... pomohla řešit. Jo, ona tu matku kontaktovala a přes ňu se nějak k ní dopídila přes nějaké ty sociální pracovnice v tom K... a poslali to sem.

R6: Oni ju tam nekde vyhledali, napřed byl problém, že, jak nebyla komunikace, setkat se s ní, ale po nějakém opakovaném kontaktu s těma sociálníma pracovnicema, že ju tam někde zastihli v takovém stavu, jako že byla schopná to podepsat.

R5: právě jako si vyžádala, že by chtěla vidět děcka, tak jsme jí poslali fotky, že by aj ráda věděla, jak sa majů, tak K...jim napsala, napsali jí obá dvě dopis, poslali to všecko po té paní, že, a pak jsem z toho byla celkem v šoku, když sa jaksi na tu K... dovolala přes ten fejsbuk, tak jí řekla, že ani neví, jak vypadá, K... jí to řekla, šak jsme ti poslali fotky a ona jí řekla, že nic nedostala. A tak jsme se té paní H... ptali a ona říkala, no to není pravda, všecko bylo odeslané, dostat to mosela. A buď to prostě ani nevytáhla ze schránky a nekde

to zašantročila, ale fakt jsme jí to všechno, jak chtěla, dali. Takže jsme byli krytí jedni aj druhí, že jsme jí to fakt dali. A my jako dokud' oni byli eště s tím tatínkem, protože my jsme zjistili, že oni nikdy nebyli manželé, oni, až jim vzali děcka, tak sa rychle vzali, až vlastně K... už měla těch 7 roků. A vlastně oni spolu žili asi dva roky a možná tři a po třech letech se zase rozvedli. Nebo po čtyřech. A díky tomu, jak vlastně teďka spolu žili tám v tom K... chvílku, tak my jsme vždycky na ty Vánoce, protože vždycky chodíme pravidelně, aby děcka měly nějaké památky, fotit, každý rok, tak jsme normálně ty PF posílali zrovna jim tam jako, aby měli nějakou památku na ty děcka, nemožu říct, že z naší strany nebyl nějaký. Nemožu říct, že bysme z naší strany neměli nějaký zájem. To my sme je nikdy z naší strany nevytěžovali. V žádném případě si myslím, že by nebylo dobré, kdybych to před tů K... nebo před tím H... mluvila nějakým špatným tónem a prostě úplně chtěla vyhodit z hlavy. To nejde.

R6: Necháváme tomu volný průběh. Jak se to vyvine, jestli budou chtít oni sami nebo nebudou chtít sami. Oni teďka jakoby to omezili, že ti dvě sou tam akorát a teďka dva roky jsme jeli do P... přes P..., že jestli chce tam K... zastavit, říká, že by se tam chtěla podívat a zastavit, tak říkám, co, chceš tam? Nebo nechceš? Jak je to? Pak už bude za chvílku odbočka na P..., jestli mám odbočit nebo jedeme dál. Ona přemýšlá, přemýšlá a říkám, už vidím tabulu, tak řekni, jedeme nebo nejedeme. Ne, jed' rovno ta'ko, nezastavuj, jed' rovno, já tam nechcu.

R5: Schválně jsme jeli jinama, jsme si najeli o 150 kilometrů víc, protože jsme jeli tady po dálnici, a tam byli brzo. J... říkala, proboha, kama jste jeli? Tak děcka chtěli jet do P..., kde vlastně byli, K... vlastně si to pamatovala, že H...ne, ten tam ani nikdy nebyl, protože on sa vlastně narodil už ve V..., ale K... ještě vlastně chvílku byla v těch P... u toho děčka. Takže tá si to tam trošku pamatovala.

T: Dobře, děkuju. A jaké máte teda informace o možnostech pomoci klíčovým pracovníkem té doprovázející organizace? Jste pravidelně informováni? O jakých oblastech byste chtěli být informováni víc?

R6: Já si myslím, že jako ona se ohlásí, za ten čtvrtek nebo vždycky jak to vychází zhruba, tak ona přijde, řekne, sdělí co, jakoby nabídky jejich, my to tak jakoby vyslechneme nebo to, jak říkala manželka, nepotřebujem žádné nějaké pomoci. A když aj něco se nabídne, nebo ty nabídky tych různých školení dneska a tady tyto různé akce, tak mě to posílá na mejl, všechno pošle, když něco chce po nás, tak odpovím, nebo zavolám nebo se tam zasta-

vím, domluvíme fyzicky spolu a je taková výkonná, že přijde sem, domluvíme termín nějaký a zajedu pro děcka do školy, protože oni mají kroužky a furt jim to nepasuje, abychom je dali dohromady, tak vždycky to nějak děláme, že ona přijede, chvíli povykládá s manželkou, já mezitím zajedu pro děcka, že ona si povykládá aj s něma, jako samostatně a hotovo. Tím pádem nepotřebuju žádné další služby od nich, takže jenom to nutné co.

R5: Třeba aj tábory, to ona nabízí. Aj v loni nám říkala, že budete mít možnost aj vy od nás něco, nebo nám poslala třeba, jak máte vy v tom D..., to nám posílala také, jako abysme věděli. Nebo nám sama řekla, že máme možnost, že třeba ten tábor zaplatíja, to my jsme ani nevěděli, že?

R6: Akorát to co minule bylo s vama, že tam to jaksi kykslo s tím placením, ale to není asi její problém, to tam někde vyšší inštanc nějaká, tak se omlouvala.

R5: Proto teďka, když nám přišla ta nabídka, tak jsme první sa ptali na to, jestli vůbec jako je to s něma domluvené a ať do toho idem, říkám, ať zas nedopadnem, jak trubci. Protože jako, když už člověk to už chce vykonat a mět to za sebů, tak ty dva dni si říkám, radši strávíme ty dva dni a je to za nama. Ale zase, kdybysme měli jet na tři dni a měli zaplatit za to jak na dovolenů, no tak to zas je to nedobrovolné, je to z donucení a ještě mě to bude stát tolik peněz, tak to také nemá žádný smysl.

T: Samozřejmě, děkuju. A teda poslední otázku. Jestli jste někdy měli nějaké problémy s dětmi, kdybyste si řekli, že té pěstounské péče litujete?

R5: Musím říct, to že jsme asi ještě neměli. Si myslím, že takové slovo nepadlo. Neříkám, že třeba se někdy člověk nenaštval anebo nevykolajíl, ale to bylo zrovna tak, jak když jsme měli naše děcka, že?

R6: Říkám, ani né jak naše děcka, protože naše děcka cestovaly po babičkách, my jsme měli práci a stavili jsme a všecko, tak ani nevíme, jak naše děcka vyrostly a teď si to užíváme s nima.

R5: já jsme říkala toťka, že já jsem nebyla v životě tolikrát s našima děckama sa kúpat nebo na L..., jak vlastně s tymato. Protože my si to vlastně až teďka s nima užíváme. Protože my vlastně, když jsme byli mladí a měli jsme ty naše, tak vlastně neměli ani příjmy, ani peníze, teďka už je to úplně jiné. Teď už člověk má nějaké zázemí, už máme každý svoje auto, takže, já si nedovedu představit, jak jsem vychovala ty dvě první bez toho auta. Když já teď enom jezdím D..., O..., do školy, do hudebky, J... do Z... jich vozí do hudebky

a fakt jako nechápu, jak jsme to zvládali tenkrát. Ale všechno šlo, tenkrát aj teď. Je fakt, že naše holky tenkrát neměly takové, že, nejsú hudebně nadané.

R6: Možná to ani nebylo takové, takové kroužky, to nikoho nezajímalo, teďka je to moderní a ty družiny školní a těch kroužků je aj ve škole, teď je výhoda, že ta liduška, ta Lidová škola funguje jako aj v základní škole tady v místě, že nemusí až tak úplně na všechno nikde dojíždět, takže tady to akorát, že to má navíc něco, ona chodí do kytary tady ve škole, do zpěvu chodí ještě tam, teďka tam má ještě dramatický kroužek, to už letos vynechala, a chodí tam na tu přípravu teďka na tu školu další, takže má ten týden nabitý, každý den do noci. Někde jede ona, někde jedu já, někde jedeme obá dvá, když stíháme. Když má nějaké to vystoupení, tak oni sú rádi, když se na ně přijdeme podívat a když jim to na kameru natočím nějaké to vystoupení. Hen mají každý svoje alba, tak teďka je to všechno v té elektronické podobě, tak vždycky za rok něco, teď máme trochu skluz, vždycky naděláme fotek, vybereme na flešku a dáme jim to jakoby do alb, aby měl každý svůj. Někaké památku na to, teďka je to moderní v té elektronické podobě, ale tak to zase třeba není takové. Když tady posedíme, nebo přijde nějaká návštěva, tak proberem všechny alba a vzpomínáme co, kde. Bylo to takové, že aj když oni přišli, tak proběhli tady po dědině, po ulici a donesli si hraček hnedka poprvé.

R5: ten jim dál to, ten jim dál to. A my teďka po sedmi rokoch vracáme koloběžku, kterou jsme pichli na hůru, ani jsme nevěděli, že ju máme a teď známí říkali, tam z vrchu manželé, že my jsme vám půjčili malém koloběžku, vzpomněli jsme si, máte ju někde ještě? Říkám, no máme. V jakém je stavu, sedm roků. Teď taťka ju natíral, ať ju možeme vrátit. Koloběžka naštěstí rozbitá není, ale určitě po sedmi rokoch už je trošku opotřebovaná. Třeba tak aj věci mě nabízali v dědině, třeba, lidi. Já nevím, je mě to hlupé, ale nechceš třeba, vy máte holky, my máme zas kluka, nechceš třeba pro toho kluka, tak jsme celkem byla ráda, protože na ten všední den ten H... byl rád, když něco měl, že?

R5: Jako já si vzpomínám, my když jsme si jich brali, tak my jsme si jich vlastně, tady to bylo úplně jináč, protože my jsme si měli představu, že my si vybereme děcka, ale ono mě to přišlo, že oni si vybírali nás, protože paní nám zrovna řekla, že my tam přijdem a prostě oni dajú na dojem těch dětí. A to sa odehrávalo v K... a jak my jsme odešli, tak oni se zeptali K..., tak co na tu tetu a strýca říkáš? Šla bys k nim? Chtěla bys takovú tetu a takového strejdu? No a ona teda hned, že jo, tak oni hned tu druhú návštěvu už nám dovolili, že jsme si jich mohli vzít ven, že, a my jsme s něma jeli na L... a protože vlastně jsme potom měli ještě chvílku, tak jsme s něma jeli vlastně nebo. Ne, druhú návštěvu na L... a pak ještě

jsme tam šli po třetí, a to jsme si jich vlastně vzali ven, že jim musíme koupit nějaké věci. My jsme doma neměli nic takového malého. Holky už byly odrostlé. A že teda půjdeme a že vezmeme jenom nějaké gatě a tričko, abychom je měli v čem převést, protože vlastně z domova vyloženě jich vyslékli od naha a my jsme si jich moseli obléct a v tom šli, že? A teďka my jsme přijeli do toho obchodu a tam vysely takové oranžové šatečky a ta K... k nim doletěla a ona asi v životě neměla šaty a ona prostě doletěla k těm šatám a ona tak u nich stála a to bylo úplně takový pohled. A já jí říkám, K..., šaty né, říkám, koupíme jenom gatě, šaty si půjdeš koupit někdy jindy. A tak jsme koupili ty gatě a ona se zase ztratila a zas tam stála u tych šatů a taťka říká, tak jí ty šaty kup, když jich tak chce. Tak jsme teda koupili aj šaty a pak jsme jeli pro ně za dva dni Jj... mě říká, mami, doufám, že jí vezmeš ty šaty s sebou. Já říkám, je tam škaredě. Ona říká, to nevádí, když si jich tak vybrala. No a fakt, my jsme tam přijeli, celý domov věděl o tych šatoch, že si jich vybrala, protože my jsme došli a jak jsme jich tam položili, tak ty tety všecy říkaly, K..., to sů ty šaty co sis tak vybrala? A fakt, jak ona byla u nás, tak ona snát' dva, tři roky co chodila enom v sukničkách a v šatách. Ona vůbec gatě neoblékla, jí to bylo tak vzácné. Každé ráno si vybírala sama ve skříni dycky kterů sukňu. My sme měli po holkách sukňě, něco sme koupili, ušili a tak ona fakt jako měla výběr a ona jenom ty šatičky. Ona byla úplně jak s tím posedlá úplně.

R6: Ty šaty aj co všecy už dala po rodině, rozdala, co se ztrhalo, se vyhodilo, a šatečky jsou furt na ramínku.

R5: Po ní všecy dědila zase od mojho synovca L... a já jsem vždycky všecy po K... dávala. A ona mě říká, mami, ale doufám, že tyto šaty L... nedáš. Říkám né, ty sů enom tvoje. A má jich navrchu pořád ve skříni. Dokonce říká, že ani T... jich nedá. Fakt jsme ich nedali ani T....

T: Takže moc děkuju za vaše odpovědi, za vaše názory k tomu mému výzkumnému projektu. Pokud chcete ještě dodat něco, co tu třeba nepadlo, nějaký váš názor, pocit na tu pěstounskou péči?

R6: Je to takové, že musí ty lidi, pokud na to přistoupí, tak není to pro výdělek nebo pro peníze, ale je to vyloženě pro ty děti nebo pro ty lidi, no. Pomoc těm lidem je to dobrá věc, někteří to dělají jenom za účelem jako že výdělku, zisku nějakého, ale to není, jako ono potom pro ty děcka si myslím. Vyloženě jenom pomoc těm dětem, aby se měli dobře, nemá cenu nabrat si dětí a nestíhat nebo něco takového není dobré. My jsme uvažovali, jak ta

T..., že k nám jezdila a to tak ona byla úplně zlatá. My jsme vždycky s H..., já jsem jel pro ně a přijel sem tam, ty tety vychovatelky vždycky hleděly, ona jak mě uviděla, rozběhla se, skočila mě kolem krku a říkala mně, tati, kdes byl, tys tu tak dlouho nebyl. A když jsme je brali za 14 dní, po třech týdnech, kdes byl, tys tu tak dlouho nebyl. A skočila mně kolem krku. Pomáli mě škrtila a nechtěla se pustit. Tady říkám, T..., večer jedem, mosím tě zavést zpátky, seděla v kuchyni a říká, já dneska nejdu, ať ide H.. místo mě. A tak jsme aj špekulovali, že bysme aj ju si ještě přibráli tu T..., ale to zas je tak jako že bysme museli všechno to znovu podstoupit. To nikdo neakceptuje, že už to tu prostě běží, my bysme museli všechno od začátku všecko znovu. To nás tak trošku odradilo, že než bysme to zase všecko podstoupili, kdo ví co by to, že bysme třeba nepomohli jí už, že jsme je chtěli dát dohromady, ale ten P... opravdu potřebuje 24 hodin službu. Měl takové aj, když přišel k nám, že on tady seděl s hračkama, měl takový svůj svět. Seděl, jedlík, tak on do kuchyně, co se kde vaří, zvedal pokličky, to jako všecko dobré, ale tady seděl v obyváku a všecko co bylo na baterky nebo to, tak on to pustil a díval se, jak to jezdí, chodí, ale takový svůj svět.

R5: Vydržál u vláčku, u všeckého co hrálo, celý den, když tu byl na Vánoce, rolničky nám hrály celý deň, my jsme z toho byli na nervy.

R6: Když jsme přijeli tam, člověk ho chytl, tak jsem nevěděl, jestli brečí z radosti nebo ze vzteku nebo co. No neřekne. T... řekla, aj co byla malá třeba tehdy ještě.

R5: ale potom už postupem času už si také na nás víc zvykal. Už to bylo lepší, že? Už jsme potom uvažovali s tím, že vlastně by to bylo, že by přes týden byl v tom domově a na tu sobotu bysme si ho brali sem za tyma děckama. Ale pak se do toho navíc zapojil ten děda, požádal si o ně a tak jsme od toho teda dali ruce pryč, protože jsme si říkali, to bysme ještě víc rozvířili a kdo ví, jak by na ty naše děcka tlačil.

R6: Ještě v našem případě to nešlo, tehdy, my jsme je museli vracet zpátky vždycky, když jsme měli tu třetí, čtvrtú návštěvu, to bylo takové složité, že jsme třeba jeli na tu návštěvu, vzali jsme děcka, jeli jsme s něma do města někde, na tu L..., a teď jsme jeli zpátky a zavezli jsme je tam. K... mě říká, strejdo a proč nás jedeš vrátit, ty nás nechceš? No tam byla ta paní ředitelka, tá psychologka, tak říkám, proč by nemohly ty děcka jít k nám? Jakože ne, že předpis je takový, že prostě jen návštěvy a víc ne. Tak nešlo to, nešlo to a potom až posléze jsme se dohodli s tú paní, já vám jich sem zítra dovezu ukázat, že oni nemají jak se sem dostat, že to je z ruky, tak já vám je sem dovezu, já mám tu možnost, já vám jich sem dovezu. Nakonec to teda odsouhlasila, no a teďka ti malí ti dvě, co byli tam, tak oni prak-

ticky neměli nic vyřízené, ale paní ředitelka prodlužovala pobyt zkušební furt a furt a furt a furt, rok třeba než soud rozhodl, co s tím. A jediné ještě, co jsme měli trable, tak chvílku s pasama. Že jsme nemohli vyřídit pasy, protože biologičtí rodiče řekli, že je spousta krásných míst v České republice a že nepodepíší souhlas a nešlo to prostě. Tak jsme soudem, požádali jsme soud, oni byli ve V... vedení, tam ten pan soudce z V... prostě to tak řešil. To byl jeden pytel, jeden balík, čtyři děcka a hotovo, bylo to zakonzervované, protože tí dvá byli v domově, a on se s tím asi nechtěl obtěžovat. Já jsem tam několikrát byl zajetý, telefonovali jsme tam, dopisy jsme psali, nešlo to. Až v tom roce 2010 nebo 11 změnili zákon, že to nemusí už vyžadovat takto, tak potom jsme to vyřešili. To už potom jsme šli první úřední den v lednu, 3. ledna, už jsme stáli na pasovém a H... to měl aj zapsané v kalendáři a sám, tati já si proto aj půjdu sám, pro ten pas, nemosíš mě tam zavést, já si to půjdu sám vyzvednout, úplně nadšený, stříhal pomalu metr jak na vojně.

R5: Zvónil mu mobil, J... chodil po pokojíku, kde tu cosi zvóní a on tam měl upozornění, upomínku, dnes si jdu pro pas.

T: A to tehdy ještě nebyly doprovázející organizace. To jste si řešili sami? To ještě nebyl ten nový zákon?

R6: To jsme řešili všechno sami, a říkám, nešlo to, byl jsem aj na krajském úřadě, to nešlo, vůbec. Z toho důvodu jsme požádali ten soud, že soud musel rozhodnout. No a on nechtěl. On neměl zájem. On slíbil, vždycky říkal jo, už vám to, já jsem byl nemocný, soudce vždycky říkal, já jsem marodil, do Vánoc vám to nachystám, pane B..., udělám a zas nic. Čtyři roky jsme si dopisovali a vůbec nešlo nic. A toto jak změnili potom zákon, tak hned jsme toho využili, já jsem to řešil ještě v prosinci, když tá pani mi to na tom krajském úřadě řekla, že teda bude změna toho zákona, že od 1. ledna už to nebude potřeba, tak už jsme to nechali, že to už nemá cenu se někde dohadovat nebo vymáhat po soudu. Co když za měsíc nebo půldruhého měsíce bude změna. Tak jsme to nechali už tak. Tak teďka už je přestěhovali nebo ten spis soudní dali do Z..., H... a K..., a tí dvá zostali ve V.... No teďka když oni se přestěhovali do P... k té tetě, tak jestli to už převedli, a je tam a tam rozdělené. Nevíme. Jak se oni rozváděli, tak jsme byli jako že podat výpověď, napřed ve Z... cosi chtěli a jeli jsme do V..., že s něma budeme tam a byli jsme soudcovi na obtíž, protože tam nikdo nepřišel jenom my dvá.

R5: To bylo jako že rozhodnutí, protože rodiče se rozváděli, a tam bylo rozhodnutí o tom, kde děti budů. A vlastně tam poprvní padlo, že ta T... půjde k té tetě s tím P..., a tito dvá,

že maminka souhlasila, aby zostali tady. No a my sme právě tam tenkrát jeli, já jsem zabalila všechny alba, kdyby tam byli třeba tí rodiče, ať sa podívajů.

R6: A tá teta, ta druhá jako pěstounka, jakože by tam přijela, že jim dáme nějaké fotky nebo něco, tak jsme se vybavili všeckým, a přijeli jsme tam, sedíme, na čas, čekáme. Čas už byl dávno po, on si myslel, že tam nikdo nepříjel, nebo mu nedali na vědomí, že se nezúčastní, a my jsme seděli u jednací síně a nic se nedílo. A potom pan soudce si uvědomil, vylézl ven a kýval hlavů, poznal mě tam, že tam sedím, že sem za ním chodíl tam otravovat kvůli těm pasom, tak pomalu to bylo na obtíž, že tam sedíme, že musel jít do jednací síně proběhnout to všechno. Přečíst ty spisy, no jinak si myslím, že to jenom to orazítkoval a neproběhlo nic. Že jsme tam nikoho nepotkali, tak jsme tam strávili dvě hodiny a jeli jsme dóm, no.

R5: A tak aspoň člověk viděl, že ty děcka tu zas zstanů, že jsme si byli jistější tím, tak za to to asi stálo tam jet. Nebyla to zas zbytečná ztráta času, že ty nervy. Člověk nevěděl, co jich napadne. A oni už tu tehdy byli 5 roků a po 5 letech kdybych je měl člověk vracat. No my bysme jich nevrátili už po roku, ne tak po pěti. Jak si člověk na ně zvykne, mě to už nepřijde, že by nebyli naši. Ani mi to nepřijde, že je to sedm roků. Oni sů už tak spjati s tů rodinů, že to je, jak kdyby to bylo od jakživa. Vůbec to člověku tak nijak nepřijde.

R6: Přezdívka. Ve škole si do žákovské knížky psali jaké mají přezdívky, jestli mají. H... se smál, já říkám, tak napiš, jestli ti nějak říkajů, tak máš? Oni jsou K..., J... K..., a říkal, že má přezdívku B.... Že mu všeci říkajů B....

T: Dobře. Tak já bych vám chtěla poděkovat za vaše odpovědi, za vaše názory, s tím, že ten rozhovor teď zpracuji v ten výzkumný projekt. Pokud byste potom měli zájem, tak určitě vám ho ráda poskytnu. Takže ještě jednou děkuji.